

Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima

Urban, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:184346>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-01**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Petra Urban

**MEDIJSKA REPREZENTACIJA DOPINGA NA
HRVATSKIM NEWS PORTALIMA**
Diplomski rad

Zagreb, 2016

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Petra Urban

**MEDIJSKA REPREZENTACIJA DOPINGA NA
HRVATSKIM NEWS PORTALIMA**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Mučalo

Studentica: Petra Urban

Zagreb, rujan 2016

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad *Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima*, koji sam predala na ocjenu mentorici Marini Mučalo napisao/a samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS- bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagreb.

Petra Urban

SADRŽAJ

1. Uvod.....	7
2. Sažeti prikaz povijesti dopinga u sportu	9
3. Najpoznatije doping afere.....	13
3.1. Svijet.....	13
3.2. Republika Hrvatska	18
4. Borba protiv dopinga	22
4.1. Međunarodni dokumenti	23
4.2. Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping (HZTA)	24
4.3. Doping kontrola.....	26
5. Zabranjene supstance i postupci.....	32
5.1. Zabranjene supstance	32
5.2. Zabranjeni postupci u sportu	35
5.3. Farmakološke supstance s određenim ograničenjima	36
6. Istraživanje: Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima.....	39
6.1. Istraživačka pitanja, hipoteze i ciljevi	39
7.2. Metoda istraživanja	40
7. Prikaz rezultata	43
8. Rasprava.....	53
9. Zaključak	59
10. Popis literature	62
11. Sažetak/Summary.....	66

Popis slika:

Slika 1: Ben Johnson (OI u Seulu 1988.)	13
Slika 2: Marion Jones (OI u Sydneyju 2000. godine)	15
Slika 3: Lance Armstrong, Tour de France 2004. godine	16
Slika 4: Marin Čilić (Wimbledon 2017.).....	18
Slika 5: Sandra Perković (SP u atletici London, 2017.).....	19
Slika 6: Arijan Ademi (utakmica Lige Prvaka Dinamo – Arsenal, 2015.)	20

Popis tablica:

Tablica 1: Najčešće korišteni novinski formati (žanrovi)	44
Tablica 2: Zbirni prikaz izvora (autora) tekstova o dopingu	45
Tablica 3: Zbirni prikaz ishodišta tekstova o dopingu	47
Tablica 4: Zbirni prikaz tema	48
Tablica 5: Zbirni prikaz vrsta dopinga	50
Tablica 6: Zbirni prikaz vrsta sportova u člancima o dopingu.....	50
Tablica 7: Učestalost objava tekstova o dopingu	51

Popis kratica sa značenjima:

Kratica	Značenje
HINA	Hrvatska izvještajna novinska agencija
VL	Večernji list
JL	Jutarnji list
DPA	Deutsche presse agentur
OI	Olimpijske igre
WADA	Svjetska antidoping agencija
HZTA	Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping
HADA	Hrvatska agencija za borbu protiv dopinga u sportu
IAAF	Svjetska atletska federacija
EAA	Europski atletske savez
MOO	Međunarodni olimpijski odbor
CAS	Sportski arbitražni sud
USADA	Američka antidoping agencija
UEFA	Europski nogometni savez
RUSADA	Ruska antidoping agencija
FINA	Međunarodna plivačka federacija
ICF	Međunarodna kanu federacija
UFC	Ultimate Fighting Championship

1. Uvod

U bespućima sporta, ovaj je rad za temu odabrao korištenje nedozvoljenih supstanci ili kraće rečeno – doping. Na prvu, reklo bi se da je to čisto sportska tema, ali kad dublje uđete u temu, otvara se čitav niz aspekata, od farmaceutskih preko zdravstvenih do etičkih, psiholoških i kaznenih. Dubina i širina ove teme obuhvaća sve sportske sudionike, od sportaša i trenera, do klubova i sponzora. Nažalost, posljedice na kraju najviše snosi sportaš, a najmanje oni koji su ga gurnuli u tu priču ili ga jednostavno nisu zaustavili.

Sjetimo se samo najpoznatije i u recentno vrijeme najšokantnije doping afere proslavljenog biciklističkog asa Lancea Armstronga. Nakon sumnji koje su pokrenuli upravo sportski novinari i dugogodišnje istrage koja je uslijedila, točku na i, odnosno konačno priznanje, dao je sam Armstrong. Vrlo spektakularno, ni manje ni više, nego u intervjuu s Oprah Winfrey. Bilo je tu suza, kajanja i priznanja kako mu je doping uništio život. Međutim, bilo je i šokiranosti onih koji do zadnjeg trenutka nisu mogli vjerovati da je taj sportaš, borac i pobjednik najzloćudnije bolesti našeg vremena, bio dugogodišnji – prevarant. Šokirao ih je izjavom kako bez dopinga nikada ne bi bio najbolji. Armstrong je rekao i da se ljudsko tijelo ne može nositi s težinom modernog sporta, koja je puno više je psihička, nego fizička. Međutim, trebaju li stoga sportaši zaista posegnuti za nepoštenim sredstvima?

Ali što je zapravo doping? Najkraće rečeno, dopingom smatramo sve zabranjene tvari i metode kojima sportaši na ilegalan i neetičan način pokušavaju ostvariti bolje rezultate. Primjećujete detalj “zabranjene”? Pitate se, kako mogu znati što je zabranjeno, a što ne? Pa više-manje, moglo bi se reći da je sportašima zabranjena i jutarnja turska kava, jer sadrži kofein koji se nalazi na listi zabranjenih supstancija. Međutim, o toj crnoj listi odlučuje krovna svjetska institucija za borbu protiv dopinga, WADA.

No, zašto sportaši uopće posežu za dopingom? E to je vrlo teško pitanje i mišljenja sam da ne postoji precizan odgovor. Pokušajte se staviti u poziciju sportaša. Od malena, dok su vaši vršnjaci skakali po toboganima i jeli pijesak, vi ste bili ono dijete koje je trčalo brže, skakalo dalje od svih ostalih, stavljalo stopalo iz uha lakoćom leptira. Netko vas je primijetio i usmjerio. Trenirali ste svaki dan, prije i nakon škole. U pubertetu niste ni znali kako izgleda disco-club, a kamoli večernja druženja s vršnjacima. Trenirali ste, putovali na natjecanja i nizali uspjehe. Onda su se zaredale ozljede, pojavio se netko jači i brži. Osjećali ste se jadno i poniženo jer

unatoč svim odricanjima, to nije bilo presudno. U tom jadu i crnim mislima, netko vam je ubacio „bubu u uho“ kako bi se bolovi mogli riješiti samo jednom injekcijom. Možda je bilo i drugačije pa vam je netko, bez vašeg znanja i odobrenja, na prevaru, dao neki napitak ili tabletu od čega će vam biti „bolje“. U tom je trenutku zapečaćena vaša sportska karijera i počelo je rušenje sna kojeg ste od djetinjstva gradili.

Kako na takve priče gledaju novinari, tvorci javnog mnijenja, oni koji su svoj profesionalni, a često i privatni život posvetili informiranju i edukaciji javnosti? To je ujedno i središnja tema ovog diplomskog rada.

Početak lipnja, netom prije održavanja 31. Ljetnih olimpijskih igara u Rio de Janeiru medijima je odjeknula vijest o dugogodišnjem zataškavanju sustavnog dopingiranja ruskih sportaša. Pristigla slučajno ili namjerno, vijest je bila odlična uvertira u nadolazeće sportsko natjecanje. Mediji su iskoristili priliku i svakodnevno izvještavali o prljavim detaljima ove afere, čime je tema dopinga dospjela u medijski prostor najčitanijih (prema Gemiusu) domaćih news portala – večernji.hr, jutarnji.hr, 24sata.hr, dnevnik.hr i net.hr. S obzirom na način na koji se pisalo o temi dopinga, među portalima je došlo do podjele na one koji su se pridržavali etičkih načela i one koji su sasvim zanemarili etičnost profesije. Većina je ostala u okvirima profesionalnog i odgovornog izvještavanja, dok je jedan portal prekršio pravilo o protoku informacija Kodeksa časti hrvatskih novinara.

Cilj ovog diplomskog rada bio je istražiti prisutnost teme dopinga u navedenim news portalima, ali i način na koji se ta tema tretirala. Teorijski dio rada nastoji objasniti pojam dopinga i dati uvid u početke konzumacije dopinga. Nastavno, donosi i pregled najvažnijih međunarodnih i hrvatskih institucija za nadzor nad korištenjem nedozvoljenih supstanci i njihovu metodologiju rada. sažeto su prikazane supstance i metode koje su zabranjene. te se nastoji objasniti proces kontrole i eventualno otkrivanje pozitivnih nalaza s pratećim posljedicama..

Literature, nažalost, baš i nema. Zato je ovaj rad skroman pokušaj pozicioniranja teme u kontekstu recentnih i nama bliskih zbivanja, s ciljem podizanja svijesti o velikom zlu koje prijete modernom sportu.

2. Sažeti prikaz povijesti dopinga u sportu

a) Podrijetlo pojma doping

Nemojte misliti kako je doping proizvod moderne medicine, još od davnina doping je bio prisutan u južnoafričkim plemenima gdje su ratnici plemena Zulu riječju “dope” označavali primitivno alkoholno piće dobiveno iz grožđa koje su koristili pri obrednim svečanostima te za povećanje fizičke izdržljivosti i hrabrosti u borbama. (Osredkar, 2006:399). Laički rečeno, ljudi su se nekada dopingirali nakon svakog ručka uz čašicu, dvije vina.

U današnjem kontekstu riječ “doping” se prvi puta pojavila 1879. godine i to u engleskom jeziku, a označavala je korištenje stimulansa pod čijim utjecajem osoba može duže raditi. Početkom 1900. godine, riječ se počela koristiti u kontekstu konjičkog sporta i nelegalnih „priprema“ konja za utrke (Muller, 2010:2). Danas, doping označava zloupotrebu farmakoloških tvari, korištenje zabranjenih postupaka i tvari koje poboljšavaju sportske sposobnosti, kao i korištenje tehnika za prikrivanje zloupotrebe supstanci koje su na popisu zabranjenih (Osredkar, 2006:399).

b) Povijest dopinga

Biljke su od davnina prepoznate kao ljekovite, ali i stimulativne. U početku su su pojedine vrste koristile uglavnom pri religijskim obredima (plemenski vračevi, iscjelitelji i sl.), ali i u ratovima kako bi se vojnicima otklonio umor i povećala fizička izdržljivost. Zanimljivo je da se pojedine biljke koje su se i prije stotinjak godina koristile kao doping, koriste i danas. Primjerice, južnoamerički Indijanci su žvakali lišće koke, dok se pak danas to isto lišće na malo drugačiji način konzumira kao doping. Isto tako, nije bilo razno raznih dodataka prehrani, ali mogli bismo reći da je preteča Red Bulla i sličnih njemu bila biljka *yerba mate* koju bismo najjednostavnije okarakterizirali kao energetske napitak (Osredkar, 2006:399).

Kineska tradicionalna medicina preporučivala je uporabu ekstrakta biljke *ephedra* kojom se suzbijao kašalj i otklanjala temperatura, ali je imala i jak stimulativni učinak (Muller, 2010:2). Zapravo je svaki dio svijeta, ovisno o kulturama koje su uspijevale u određenim klimatskim uvjetima, imao „svoje“ biljke s posebnim „moćima“.

Tako su supstance dospjele i u natjecateljski sport. U antičkoj Grčkoj olimpijski natjecatelji provodili su striktno dijete i konzumirali stimulacijske napitke sačinjene od ekstrakta halucinogenih gljiva i biljnih klica (Osredkar, 2006:399). Nakon perioda Antike, dolazi do stagnacije natjecateljskog sporta, ali različite supstance i dalje se koriste, ovoga puta u svrhu oporavka od ozljeda i ranjavanja profesionalnih rimskih vojnika, ali i srednjovjekovnih vitezova.

Prvi slučaj „dopinga“ zbio se 1865. godine, kad su nizozemski plivači uhvaćeni u korištenju, ni manje ni više, nego kofeina, možda su prije natjecanja popili previše turske kave. Krajem 19.stoljeća neki su europski biciklisti kombinirali vino, kofein i kokain, smjesu poznatiju pod nazivom „Vin Mariani“. Prva smrt uslijed pretjerane konzumacije stimulansa zbila se 1896. godine, kada je zbog prevelike doze trimetila umro engleski biciklist Arthur Linton. (Tepšić, 2002:16).

No, nisu se dopingirali samo ljudi. Prva doping kontrola zabilježena je na konjskim utrkama 1910. godine u Austriji. Naime, zbog velikih dobitaka na kladenju rezultati konjskih utrka često su se namještali pa je tako 50% svih konja bilo pod utjecajem nekog stimulativnog sredstva (Osredkar, 2006:399).

Prva međunarodna sportska organizacija koja je uspostavila zabranu dopinga bila je Međunarodna amaterska atletska federacija, 1928. godine. Njen primjer slijedile su i brojne druge sportske organizacije, no te zabrane su uglavnom bile bez učinka budući da nije postojao sustav doping kontrola (Pajčić i Petković, 2008:552).

Međutim, prava era dopinga započela je onoga trenutka kada je predstavljen testosteron u obliku injekcija 1935. godine. Budući da je ta godina prethodila predratnim Olimpijskim igrama u Berlinu 1936., nacistički znanstvenici koji su ujedno i izumili ovo sredstvo, primjenjivali su ga na njemačkim sportašima kako bi ostvarili što bolje rezultate i preko sporta dokazali svoju superiornost. Nakon rata, Rusi su zarobili nekolicinu njemačkih znanstvenika i prisilili ih da razviju nova sredstva koja će omogućiti sovjetskim sportašima da ostvare zavidne rezultate. Tako je i bilo. Sovjeti su na svom prvom olimpijskom nastupu 1952. godine u Helsinkiju, jednostavno pomeli konkurenciju.

Pilule, injekcije i igle koje su ostale u svlačionicama nakon Olimpijade, nisu mogle proći nezapaženo od strane Amerikanaca koji su također htjeli svoj dio kolač. Godine 1955. stvorili su tvar koja je imala još jače anaboličko djelovanje od testosterona. Dr. John Ziegler koji je tada bio liječnik američke reprezentacije u dizanju utega, zajedno sa skupinom stručnjaka, stvorio je prvi anabolički steroid, na tržištu poznatiji po nazivom Dianabol.

Zanimljivo je svjedočanstvo jednog NFL igrača iz ranih šezdesetih godina prema kojem bi “treneri na stol postavili veliku zdjelu punu tableta Dianabola. Igrači bi zatim jedan za drugim uzimali punu šaku tableta te ih mrvili i miješali u jelo. Tada su to nazvali «Doručak Šampiona»” (Tepšić, 2002:16-17).

Vijest o novoj vrsti dopinga munjevitom se brzinom proširila sportskim kuloarima te se do 1960., uzimanje nedozvoljenih supstanci proširilo na gotovo sve sportske discipline. Međunarodna biciklistička organizacija (UFI) i Međunarodna nogometna federacija (FIFA) su bile među prvim organizacijama koje su uvele doping testove u svoja Svjetska prvenstva, učinile su to 1966. godine (Pajčić i Petković, 2008:552)

Sljedeće godine dogodila se još jedna tragedija kada je umro biciklist na Tour de Franceu. Bio je to Englez Tommy Simpson kod kojeg je nakon autopsije utvrđeno da su razlog smrti bili amfetamini.. Taj nemili događaj bio je povod za osnivanje Zdravstvene komisije pri MOO, koja je 1968. godine uvela prvo formalno testiranje na doping na zimskim OI u Grenobleu i ljetnim OI u Mexico Cityu (Osredkar, 2006: 400).

Svi koji prate ili se bave vrhunskim sportom moraju znati kako su temelji modernog dopinga postavljeni u Njemačkoj Demokratskoj Republici (DDR) sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Nitko prije, a ni poslije DDR-a, nije imao tako savršeno organiziran sustav dopingiranja. Istočno-njemački znanstvenici imali su odriješene ruke i ogromna financijska sredstva koja su im omogućila brojna istraživanja. Stoga ne čudi da je doping odnosno “sredstvo potpore” (kako su ga zvali u DDR-u), bio strogo čuvana državna tajna. Sport je u to vrijeme bio puno više od natjecanja i zabave. DDR je sportskim uspjesima dokazivao svoju nadmoć nad Zapadom, ali i ostatkom svijeta (Tepšić, 2002: 323).

Kako se sustav dopingiranja sve više razvijao, tako su dopinške kontrole uvijek kaskale korak ili dva u otkrivanju sportaša koji koriste zabranjene supstance. Također, sportašima je

išlo u prilog to što su se kontrole vršile samo tijekom natjecanja. Upravo zbog toga, anabolički steroidi su i dalje bili jako popularni jer su se konzumirali isključivo tijekom trenažnog procesa, a ne natjecanja, stoga ih je bilo skoro pa nemoguće otkriti (Tahiraj, 2015: 4). No, MOO nije trebalo dugo da uvidi rupu u kontroli, te su 1983. godine preuzeli akreditaciju laboratorija za kontrolu dopinga, nakon čega su uslijedila brojna tehnička poboljšanja u kontroli sportaša (Osredkar, 2006: 400).

Uslijedio je definitivno najslavniji uspjeh doping kontrolora kada su otkrili pozitivan nalaz Bena Johnsona na Olimpijskim igrama 1988. godine u Seoulu kada je Ben postavio novi svjetski rekord na 100 m i osvojio zlatnu medalju. Dan nakon povijesnog uspjeha, oduzeta mu je medalja i rekord (Tepšić, 2002: 21).

Nakon ovog, uslijedili su brojni doping skandali što je rezultiralo donošenjem Lozanske deklaracije o dopingu u sportu na Svjetskoj konferenciji o dopingu u sportu, na temelju koje je 10. studenog 1990. osnovana Svjetska antidoping agencija (WADA).

3. Najpoznatije doping afere

3.1. Svijet

Doping skandali povremeno uzdrmaju međunarodni sportski svijet dajući medijima aktualnu i atraktivnu temu koju je moguće mjesecima analizirati. Čak i onda kad se priča naoko završi, ostaju trajna sjećanja na vrhunske sportaše koji su tako sramno, pa i tragično, izgubili sva svoja odličja i naglo završili svoje karijere. U nastavku donosim sažetke priča o Benu Johnsonu, Marion Jones i Lanceu Armstrongu kao svjetski poznatim primjerima dopinga afere.

(a) Ben Johnson

Slika 1: Ben Johnson (OI u Seulu 1988.)

Izvor: www.telegraph.co.uk

Prva velika, za mnoge i najveća doping afere, dogodila se na Olimpijskim igrama u Seulu 1988. godine kada je zlato u utrci na 100 metara osvojio Kanadanin Ben Johnson. Najveća utrka u povijesti (kako joj tepaju novinari), već sljedećeg jutra pretvorila se u “najprljaviju” utrku u povijesti Olimpijskih igara. Naime, netom nakon otrčanog počasnog kruga i slavlja zbog osvojene medalje, Ben Johnson pozvan je na dostavu uzorka urina doping kontroli. Kontrolu je pristupio bez straha, ne sluteći što će se dogoditi. Međutim, bio je to početak kraja njegove profesionalne karijere. Već sljedeće jutro, doping kontrola objavila je

Johnsonu i njegovom treneru Charlieju Francisu, da je trkač pozitivan na doping. Morao je vratiti medalju, a svi njegovi rekordi su poništeni.

Međutim, pravi skandal počeo je nakon što je Johnsonu oduzeta medalja. Naime, sportaš i trener su priznali kako je trkač koristio doping tijekom sedam godina, ali nikada nije konzumirao tvar za koju su ga optužili, stanazolol. Johnson je u svojoj autobiografiji napisao da mu je netko podmetnuo tu tvar dok je, nakon utrke, pio velike količine tekućine kako bi kontroli mogao predati uzorak urina. Također, konzumirao je anaboličke steroide koje kontrola nije mogla otkriti na Igrama jer se te tvari ubrizgavaju tijekom priprema, a ne za vrijeme natjecanja.

Nije to bila i jedina nepoznanica koja je ovaj sportski skandal stavila na top-ljestvicu najvećih dopinških afera u svijetu sporta. Otkrićem nekadašnjeg čelnika anti-doping komisije Olimpijskog odbora SAD-a Wada Exuma, četvorica od prvih pet iz te famozne utrke na 100 metara (Johnson, Lewis, Linford Christie i Mitchell), pali su na doping testu. Međutim, objavljen je samo Johnsonov pozitivan nalaz.¹ Njegov odvjetnik tvrdio je kako su čelni ljudi Američkog olimpijskog odbora ucijenili MOO koji je hladno zatvorio oči na pozitivne rezultate ostalih trkača, a kao žrtveno janje postavio Bena Johnsona.

Zašto? Teško je odgovoriti na to pitanje. Jedan od mogućih razloga mogao bi biti (možda) Johnsonova pripadnost Kanadskoj reprezentaciji. Naime, u knjizi “Doručak šampiona”, Goran Tepšić zabilježio je izjavu bivšeg medicinskog savjetnika Commonwealthskih igara dr. Millara u kojoj kaže: “Da je Ben kojim slučajem Amerikanac, Rus ili pripadnik bilo koje druge članice kluba najmoćnijih sportskih nacija, njegov nalaz bi sasvim sigurno bio negativan”. Takva izjava otvara čitav niz drugih pitanja kojima se baca sumnja na pravednost ukupnog postupanja, ali i način rada tijela koja su zadužena za doping kontrole.

¹ Indeks.hr (2003) Doping: Ben Johnson tuži Carla Lewis, *Indeks.hr*. <http://www.index.hr/xmag/clanak/doping-ben-johnson-tuzi-carla-lewisa/132893.aspx> (pristupljeno 29.08.2016.)

(b) Marion Jones

Slika 2: Marion Jones (OI u Sydneyju 2000. godine)

Izvor: edition.cnn.com

Šest mjeseci zatvora, dva lažna svjedočanstva i oduzimanje tri zlatne i dvije brončane medalje s OI u Sydneyju 2000. godine, rezime je sportske karijere nekad najbrže žene na svijetu, Marion Jones. Surađivala je (uz još nekoliko drugih sportaša) s prehrambenim laboratorijem „Blanco“ koji je proizvodio i distribuirao zabranjene steroide koje su sportaši koristili tijekom svojih priprema.

U pismu svojoj obitelji i prijateljima, a koje je kasnije objavio Washington post, požalila se kako je u početku bila izigrana od strane svog trenera Trevora Grahama, kojem je neizmjerljivo vjerovala i nikada nije sumnjala u njegove nakane. Prozvala ga je kao osobu koja joj je, bez njezinog znanja i suglasnosti, davala takve pripravke. Mislila je kako pije pripravak od lanenih sjemenki², a kada je shvatila da se radi o zabranjenim supstancama, bilo je prekasno. Vjerojatno se prava istina nikada neće saznati, ali priča Marion Jones – nije nemoguća. Naime, vrhunski sportaši u fazi priprema za natjecanje zapravo najviše vode brigu o rezultatima, ozljedama ili psihološkim pripremanjima. Sve drugo, pa i način prehrane, prepušten je trenerima, stručnjacima za nutricionizam ili agentima za odnose s javnošću. Možemo tek pretpostaviti, ali zasigurno nema razloga sumnjati, u povjerenje koje sportaš gaji prema najbližim suradnicima.

² Amy Shipley (2007) Marion Jones admits to steroide use, Washingtonpost.com. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/10/04/AR2007100401666.html> (pristupljeno: 29.08.2017.)

Međutim, za Jones je ipak bilo najgore to što je dvaput lagala federalnim istražiteljima. Tvrdeći kako nije kriva, izbjegavala je suđenje. Nažalost, nakon prikupljenih čvrstih dokaza, Jones je 2007. ipak morala priznati krivnju. Učinila je to na državnoj televiziji na kojoj se nekada pojavljivala kao nacionalna heroína i miljenica američke publike, a sad se našla u ulozi prevarantice³. Slijedilo je oduzimanje medalja, dvije godine suspenzije, a upravo zbog lažnog svjedočenja kažnjena je sa šest mjeseci zatvora. Nakon odslužene kazne više se nikad nije vratila u atletiku. Sramota i osjećaj nemoći bili su jači od želje da sportom. Zbog medijskog linča i zatvorskog iskustva, Jones je doživjela psihički i financijski slom. Tome je zasigurno pridonio i buran privatni život u kojem je imala dva braka, a obojica supružnika također su optužena za uzimanje dopinga.

(c) Lance Armstrong

Slika 3: Lance Armstrong, Tour de France 2004. godine

Izvor: www.nytimes.com

Nekad je bio najveći, danas je gotovo pa zaboravljen. Čovjek koji je osvojio sedam Tour de Francea, pobijedio rak testisa i uspješno se vratio biciklizmu, bio je heroj i ponos američke nacije. A onda je došla 2012. godina i otkrivanje sportske laži stoljeća.

³ CNN (2007) Track star Marion Jones pleads guilty to doping deception, CNN.com. http://edition.cnn.com/2007/US/10/05/jones.doping/index.html?_s=PM:US#cnnSTCText (pristupljeno: 29.08.2018)

U dobi od samo 25 godina, Armstrongu je dijagnosticiran rak testisa. Već dvije godine nakon prve dijagnoze, vratio se na biciklističke staze. Godinu dana po povratku, 1999., osvojio je svoj prvi Tour de France. Tad su počele i sumnje u doping. Naime, bilo je teško povjerovati da se mogao tako uspješno oporaviti, u tako kratkom vremenu i tako uvjerljivo poraziti sve druge protivnike.

Bio je to tek početak blistavog niza sportskih uspjeha. U razdoblju od 1999. do 2005. osvojio je rekordnih sedam Tour de Francea, što nije pošlo za rukom nikome prije njega. Bio je heroj, ikona, inspiracija milijunima. Armstrong je bio pozitivan na EPO na Tour de Franceu 2005. godine, ali je nalaz zataškan od strane laboratorija koji ga je testirao. Očekivano, sam je i opovrgnuo sve glasine tvrdeći da nikada nije uzimao nikakav lijek za poboljšanje forme. Nakon što je WADA pokrenula opsežniju istragu, Armstronga je obranio nizozemski odvjetnik specijaliziran za slučajeve dopinga, uvjerivši sud kako su testovi doping kontrole izvedeni nepravilno i da takvi uzorci urina ne mogu biti dokaz na sudu⁴.

Armstrong se 2011. odlučio povući. Par mjeseci nakon toga stigla je od Američke agencije za borbu protiv dopinga, optužnica za korištenje dopinga. Zašto je bilo potrebno toliko godina za otkrivanje ove afere? Vjerojatno se odgovor na to pitanje nikada neće saznati. Armstrong se nije ni pokušao braniti, niti osporiti tužbu. Slično kao i Marion Jones, svoje je priznanje objavio javno, u televizijskom intervjuu kod ugledne Oprah Winfrey. Budući da je priznao krivnju, oduzeto mu je svih sedam naslova Tour de Francea i dobio je doživotnu zabranu sudjelovanja na biciklističkim nadmetanjima.

Uz priznanje korištenja dopinga, Armstrong je najavio i svjedočenje protiv čelnika Međunarodnog biciklističkog saveza, ali i kolega biciklista koji nisu uhićeni⁵. Prošle su četiri godine od ovog spektakularnog priznanja, ali se ništa nije dogodilo. Moguće je da je na kraju ipak popustio i završio kao i oni koje je prozvao: na slobodi i s podebljim bankovnim računom.

⁴ Arthur Max (2006) Report Exonerates Armstrong of Doping, *SFGate.com*.
<https://web.archive.org/web/20071228170310/http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f=%2Fn%2Fa%2F2006%2F05%2F31%2Fsports%2Fs045357D78.DTL&type=health>
(pristupljeno: 30.08.2017.)

⁵ D.S. (2013) Lance Armstrong priznao uzimanje dopinda, *Tportal.hr*.
<https://www.tportal.hr/sport/clanak/lance-armstrong-priznao-uzimanje-dopinga-20130115> (pristupljeno: 30.08.2017.)

3.2. Republika Hrvatska

(d) Marin Čilić

Slika 4: Marin Čilić (Wimbledon 2017.)

Izvor: www.ibtimes.co.in

Slučaj domaćeg tenisača Marina Čilića izdvojen je kao primjer priče u kojoj sportaš, iz razloga čiste neopreznosti, može naštetiti sam sebi. Nažalost, ovaj je slučaj i tragičan primjer neučinkovitosti nadležnih institucija.

U travnju 2013., Čilić je igrao turnir u Munchenu na kojem je ostao bez glukoze koju sportaši redovito koriste kako bi, tijekom napornih mečeva, digli razinu šećera u krvi i tako povećali energiju. Stoga je nekog od bližnjih zamolio da mu ode kupiti glukozu u ljekarnu. To i ne bi bio problem, da je kojim slučajem, pročitao uputu o korištenju s posebnim naglaskom na sportaše. Upozorenje mu je promaklo i slijedio je pad na doping testu zbog pronađenih tragova zabranjenog niketamida⁶. Znajući da nije kriv, Čilić je od početka surađivao s Međunarodnom teniskom federacijom, ali mu je zbog okolnosti izrečena suspenzije u trajanju od devet mjeseci.

⁶ Vjekoslav Paun, Marko Šnidarić (2013) Čilić pao na dopinškom testu! Lažirao ozljedu u Wimbledonu, *24.sata.hr*. <https://www.24sata.hr/sport/jako-lose-vijesti-iz-laboratorija-marin-cilic-pao-na-doping-testu-325656> (pristupljeno: 30.08.2016)

Međutim, potkraj te iste godine, slučaj Marina Čilića dobio je novi epilog. Naime, Čilić je saznao da nije bio pozitivan na supstancu niketamid već na njegov marker koji nije na listi zabranjenih tvari⁷. Zbog pogreške ITF-a koji ga je suspendirao, tenisač se žalio sportskom Arbitražnom sudu. Žalba je uvažena i smanjena na četiri mjeseca.

(e) Sandra Perković

Slika 5: Sandra Perković (SP u atletici London, 2017.)

Izvor: sportske.jutarnji.hr

Doping afera Sandre Perković još je jedna u nizu doping priča u kojima sportaš nije bio dovoljno informiran o suplementima i dodacima prehrani koje konzumira. Otežavajuća okolnost je ta što sastav takvih proizvoda ne odgovara onome što je napisano na deklaraciji, tako da sportaši u konačnici i ne znaju što unose u organizam.

Upravo takva situacija dogodila se i Perković 2011. godine. Naime, unazad par godina uzimala je napitak koji se prestao proizvoditi pa je dobila novu verziju, ne sluteći da je proizvođač promijenio sastav. Nigdje na proizvodu nije bilo naznačeno da sadrži zabranjenu tvar metilheksamin (ima slično djelovanje kao efedrin, vidi poglavlje 5.), već se ta tvar krila

⁷ R.R. (2013) Marin Čilić uopće nije bio pozitivan an doping testu, *Slobodnadalmacija.hr*
<http://www.slobodnadalmacija.hr/sport/tenis/clanak/id/216407/marin-cilic-uopce-nije-niti-bio-pozitivan-na-doping-testu> (pristupljeno: 30.08.2017.)

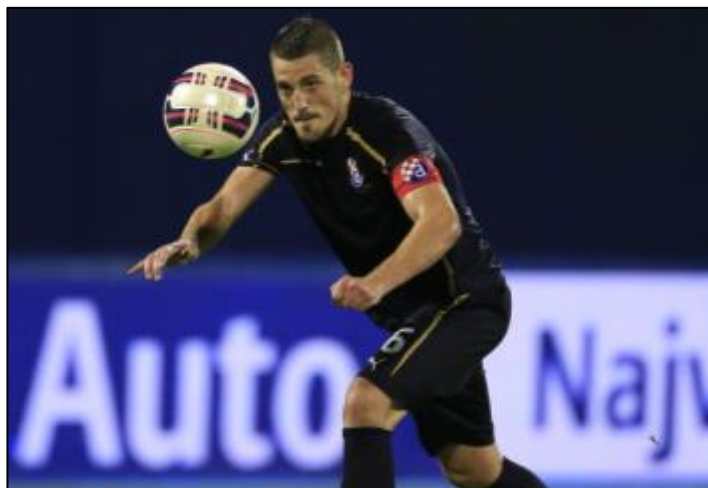
pod drugim nazivom, geranomin oil⁸. Perković je u to vrijeme bila europska prvakinja u bacanju koplja, a budući da je napitak koristila na mitinzima u Šangaju i Rimu, testovi doping kontrole s oba mitinga bili su pozitivni.

Izrečena joj je kazna od šest mjeseci i to je bila najblaža moguća suspenzija. Olakotna okolnost bila je suradnja jer je smjesta rekla što je i kada konzumirala, ali i činjenica da zaista nije mogla znati da se zabranjena tvar nalazi u napitku jer sastojci na deklaraciji nisu odgovarali stvarnim sastojcima proizvoda.

Vijest je u medije dospjela već prije službene objave o pozitivnom nalazu na doping kontroli. Nakon suspenzije, Perković su napustili brojni sponzori, ali se nakon šest mjeseci vratila još odlučnija i snažnija. Rezultati koje ima dokaz su da se iz svakog poraza može izaći kao pobjednik, samo je potrebno ostati stabilan, uporan i razuman. Srećom, baš te odlike krase mnoge sportaše.

(f) Arijan Ademi

Slika 6: Arijan Ademi (utakmica Lige Prvaka Dinamo – Arsenal, 2015.)

Izvor: www.skysports.com

⁸ Vojislav Mazzocco (2012) Zbog dopinga sa mnom je plakala cijela Trnovčica, *Nacional.hr* <http://arhiva.nacional.hr/clanak/127233/zbog-dopinga-sa-mnom-je-plakala-cijela-trnovcica> (pristupljeno 30.08.2017.)

Slučaj dinamovca Arijana Ademija bit će zapamćen kao najduža kazna zbog konzumiranja dopinga u povijesti hrvatskog sporta. Bila je jesen 2015. godine, kad je Dinamo na svom terenu pobijedio veliki Arsenal u prvom kolu Lige prvaka, najprestižnijem nogometnom natjecanju. Netom po završetku utakmice, doping kontrola prekinula je slavlje dinamovaca i pozvala Arijana Ademija na predaju uzorka urina. Nogometaš nije oklijevao i pristupio je kontroli bez ikakvog straha. No, ono što je uslijedilo nakon par dana bilo je poprilično iznenađujuće. Naime, u uzorku je pronađena zabranjena tvar stanazolol⁹. Izrečenu kaznu mogli bismo ocijeniti brutalnom. Četiri godine suspenzije, najveća su kazna u povijesti hrvatskog sporta i jedna od najvećih kazni u svijetu nogometa. Čak i sportaši koji su osuđeni za konzumiranje kokaina nisu dobivali tako velike suspenzije.

U vrijeme kada je izbila afera Ademi je imao 24 godine, bio najvažniji Dinamov igrač, najbolji zadnji vezni Hrvatske nogometne lige i reprezentativac Makedonije za kojeg su se interesirali mnogi strani klubovi. Nogometaš je tražio poništenje odluke jer je tvrdio kako je propisani lijek koji je koristio nakon ozljede koljena bio kontaminiran zabranjenom supstancom.

Tek dvije godine kasnije, u proljeće 2017. nakon što je Ademi dokazao kako je doping slučajno dospio u njegov organizam, sportski Arbitražni sud u Laussanei odlučio je smanjiti kaznu s četiri na dvije godine suspenzije¹⁰. Mnogi su se nadali kako će kazna biti poništena, ali to se nije dogodilo. Dvije godine izostanka s nogometnih terena zasigurno će utjecati na razvoj karijere i formu nogometaša. Budući da je zabrana igranja nogometa za Ademija započela 7. listopada 2015. godine, nogometaš će se profesionalnom sportu vratiti ove jeseni.

⁹ Hrvoje Delač (2017) CAS-ovo obrazloženje: Ademi nije namjerno uzimao doping, ali presudu ne možemo poništiti, *Večernji.hr*. <https://www.vecernji.hr/sport/cas-ovo-obrazlozenje-ademi-nije-namjerno-uzimao-doping-ali-kaznu-ne-mozemo-ponistiti-1159214> (pristupljeno: 31.08.2017.)

¹⁰ A.H. (2017) Presuda: Ademi nije varao, ali... *Index.hr*. <http://www.index.hr/sport/clanak/presuda-ademi-nije-varao-ali/959721.aspx> (pristupljeno: 31.08.2017.)

4. Borba protiv dopinga

Prema definiciji Međunarodnog olimpijskog odbora (MOO) doping je “korištenje, uzimanje i davanje ljudskom organizmu stranih supstancija ili većih količina supstancija koje organizam sadrži, s ciljem da se na umjetni način stimuliraju, odnosno uvećavaju natjecateljske sposobnosti sportaša, što je u suprotnosti sa sportskom etikom, kao i fizičkim i mentalnim integritetom sportaša”.¹¹

MOO prvi se obvezao da će se sustavno boriti protiv dopinga s ciljem moralne i etičke obveze sukladno Olimpijskoj povelji. Prve doping kontrole uvedene su 1968. godine, na Zimskim olimpijskim igrama u Grenobleu te na Ljetnim olimpijskim igrama u Mexico Cityu iste te godine. Naredna tri desetljeća, MOO i nacionalni Olimpijski odbori zajedno su provodili programe borbe protiv dopinga zabrinuti zbog prijetnje koju doping predstavlja. No, zbog nedostatka konzistentnosti jer je svako imao svoju listu zabranjenih tvari i postupaka, 1999. održana je Svjetska konferencija o dopingu u sportu na kojoj je usvojena Deklaracija o dopingu u sportu. Iste godine osnovana je Svjetska antidopinška agencija (WADA) (Pajčić i Petković, 2008: 558).

Kao osnova u borbi protiv dopinga u sportu širom svijeta u Kopenhagenu je 2003. prihvaćen Svjetski kodeks protiv dopinga. Države koje su ga usvojile i potpisale, a među njima je i Hrvatska, priznaju i podupiru ulogu WADA-e i njezin Kodeks, te su se obvezale na međunarodnu i međuvladinu suradnju u usklađivanju antidopinške politike i prakse u sportu.¹²

Hrvatski olimpijski odbor (dalje: HOO) podržava WADA-ine liste zabranjenih tvari i metoda što znači da je aktualna lista WADA-e ujedno i aktualna lista HOO-a. WADA svoju listu ažurira najmanje jednom godišnje te je za svako pojedino natjecanje stoga navedeno koje se liste zabranjenih tvari sportaši moraju pridržavati (Pajčić i Petković, 2008: 558).

Zadnjih godina munjevito je porasla nezakonita trgovina zabranjenih suplemenata. Zbog interneta i otvorenih granica, pogotovo unutar Europe, ova borba postala je sve teža.

¹¹ hoo.hr (2012) <http://www.hoo.hr/hr/72-hoo-root/hr/olimpizam/protudopinske-aktivnosti/2652-Borba%20protiv%20dopinga%20u%20sportu> (pristupljeno: 15.7.2016.)

¹² hoo.hr (2012) <http://www.hoo.hr/hr/72-hoo-root/hr/olimpizam/protudopinske-aktivnosti/2652-Borba%20protiv%20dopinga%20u%20sportu> (pristupljeno: 15.7.2016.)

Crnom tržištu uvelike je olakšan posao ilegalne preprodaje zabranjenih tvari, dok policija i carina muku muči s otkrivanjem iste.

4.1. Međunarodni dokumenti

U kreiranju politike i strategija za borbu protiv dopinga u sportu uključene su države, Međunarodni olimpijski odbor, međunarodne sportske federacije, nacionalni sportski savezi te ostala vladina i nevladina tijela. Težnja da se doping u sportu stane na kraj rezultirala je osnivanjem Svjetske antidopinške agencije (WADA) 1999., te donošenjem Svjetskog kodeksa protiv dopinga (dalje u tekstu Kodeks) 2003. godine (Erceg, Fattorini, 2011: 196).

Svjetski program protiv dopinga obuhvaća sve elemente potrebne za osiguranje optimalne usklađenosti i najbolje prakse u međunarodnim i nacionalnim programima protiv dopinga. Nastoji očuvati temeljnu vrijednost sporta, a to je sportski duh. Teži se i očuvanju biti olimpizma, vlastitom usavršavanju i njegovanju talenta. Sportski duh slavljenje je ljudskog duha, tijela i uma, a oslikava se u vrijednostima kao što su: etičnost, *fair play*, čestitost, zdravlje, izvrsnost u izvedbi, karakter, obrazovanje, timski rad, zabava, veselje, predanost, poštivanje zakona, poštivanje sebe i drugih sudionika, hrabrost te zajedništvo i solidarnost prema drugima. Sve ovo ukazuje kako je doping u svojoj biti protivan sportskom duhu¹³. Kategorizaciju možemo podijeliti na tri razine:

- Kodeks,
- međunarodni standardi i
- modele najbolje prakse i smjernice.

Kodeks je temeljni dokument Svjetskog programa protiv dopinga u sportu kojim se sportašima predviđaju isključivo sportske sankcije (Erceg i Fattorini, 2011: 196). Svrha Kodeksa i antidopinškog programa koji ga podupire jest zaštititi temeljno pravo sportaša na sudjelovanje u sportu bez dopinga i na taj način poboljšati zdravlje i jednakost sportaša širom

¹³ Svjetski antidopinški kodeks. https://www.hoo.hr/images/dokumenti/ostali-dokumenti/antidoping/Svjetski_antidopinški_kodeks-2015.pdf (pristupljeno: 25.7.2016.)

svijeta, osigurati usklađene i koordinirane programe za borbu protiv dopinga, kako na međunarodnoj tako i na nacionalnoj razini u cilju otkrivanja, odvraćanja i prevencije dopinga.¹⁴

Jedan od najvažniji međunarodnih dokumenata za suzbijanje dopinga jest Konvencija UN-a protiv dopinga u sportu iz 2005. godine. Stupila je na snagu 1. veljače 2007., dok je u Hrvatskoj kasnila deset mjeseci. Svrha Konvencije je promicati borbu protiv korištenja dopinga u sportu, s krajnjim ciljem njegova uklanjanja. Također, ovaj dokument regulira protudopinške aktivnosti i na nacionalnim razinama pa se svakoj državi određuju obveze koje mora usvojiti u cilju ograničavanja dostupnosti zabranjenih supstanci i metoda. Konvencija upozorava i na važnost obrazovanja sportaša, njihovih trenera i cjelokupnog tima u spriječavanju konzumacije dopinga (Pajčić i Petković, 2008: 556).

U okviru Vijeća Europe u Strasbourgu je 1989. godine, usvojena Europska konvencija protiv dopinga u sportu. Ovom konvencijom države članice obvezne su provoditi potrebne mjere kako bi se smanjio i eventualno eliminirao doping iz sporta, kao i ograničila dostupnost i korištenje zabranjenih dopinških sredstava, s posebnim naglaskom na anaboličke steroide.

Također još jedan veoma važan dokument u borbi protiv dopinga jest i Deklaracija o doping u sportu. Usvojena je na Svjetskoj konferenciji o doping u sportu u Lausanni 4. veljače 1999. godine. Ovom deklaracijom ponajviše se regulira način kažnjavanja sportaša, ali i njihovih trenera i službenih osoba. Primjerice, Deklaracija za sportaše propisuje dvogodišnju suspenziju sa svih sportskih natjecanja, dok su pak kazne za trenere i službeno osoblje još strože ukoliko prekrše Kodeks protiv dopinga Olimpijskih pokreta (Pajčić i Petković, 2008: 557).

4.2. Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping (HZTA)

Do kraja 2010. godine, postojali su Hrvatski zavod za toksikologiju (HZT) i Hrvatska agencija za borbu protiv dopinga u sportu (HADA). Odlukom Hrvatskog sabora HADA je ukinuta, a HZT je promijenio naziv u Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping odnosno

¹⁴ Svjetski antidopinški kodeks. https://www.hoo.hr/images/dokumenti/ostali-dokumenti/antidoping/Svjetski_antidopinški_kodeks-2015.pdf (pristupljeno: 25.7.2016.)

HTZA. Novi je Zavod ujedno i preuzeo sve dotadašnje poslove HADA-e, kao i međunarodne obveze, djelatnike i sredstva.¹⁵

Prema Pravilniku¹⁶ za borbu protiv dopinga koji je HZTA usvojila 2015. godine, ovlasti i odgovornosti Službe za antidoping su višestruke. S ciljem da svoju djelatnost obavlja kao neovisna nacionalna organizacija za borbu protiv dopinga, odgovorna je za:

- planiranje, koordinaciju, provedbu, motrenje i zagovaranje poboljšanja dopinške kontrole,
- suradnju s drugim relevantnim nacionalnim organizacijama i agencijama za borbu protiv dopinga,
- poticanje recipročnog testiranja između nacionalnih organizacija za borbu protiv dopinga,
- planiranje, provedbu i praćenje podataka te programa edukacije i prevencije,
- istraživanje i poticanje istraživanja u području antidopinga,
- energičan progon svih potencijalnih kršenja antidopinških pravila u svojoj nadležnosti,
- potpunu suradnju sa Svjetskom antidopinškom agencijom (WADA).

Služba za antidoping HZTA sustavno prati i koordinira akcije Vladinih i nevladinih organizacija u borbi protiv dopinga u sportu, predlaže i provodi mjere u borbi protiv dopinga u sportu, primjenjuje konvencije i Kodeks Svjetske antidopinške agencije te pravila međunarodnih sportskih saveza i Međunarodnog olimpijskog odbora. Organizira i provodi dopinšku kontrolu, kako na sportskim natjecanjima tako i izvan njih, utvrđuje pravila za terapijska izuzeća u skladu s međunarodnim propisima te ih odobrava, ostvaruje međunarodnu stručnu suradnju povezanu s dopingom i zaključuje ugovore o testiranju.

U stručne poslove i zadatke Službe za antidoping spada i organiziranje istraživanja, savjetovanja, seminara i okruglih stolova, a uz sve to izdaje i publikacije čije su teme povezane s borbom protiv dopinga u sportu. Misija Službe jest promovirati čestit i čist sport kroz provođenje antidopinških aktivnosti. Pod tim se podrazumijevaju dopinške kontrole, te širenje i promicanje edukacije o štetnosti dopinga u suradnji s interesnim grupama, prvenstveno sportašima i sportskim organizacijama.¹⁷

¹⁵ <http://www.antidoping-hzta.hr/index.php/o-nama>

¹⁶ Pravilnik za borbu protiv dopinga. <http://www.antidoping-hzta.hr/images/IS2015/PRAVILNIK2015web.pdf> (pristupljeno: 25.7.2016.)

¹⁷ <http://www.antidoping-hzta.hr/index.php/o-nama>

4.3. Doping kontrola

Kontrola je uvedena kako bi se osigurala sportska natjecanja bez uporabe dopinga. Provodi se prema odredbama Kodeksa, te prema Međunarodnom standardu o testiranju koje priređuje WADA. Njen zadatak je isključivo represivan – isključivanje i kažnjavanje onih sportaša koji treniraju i natječu se koristeći doping. Pri tome nije bitno je li sportaš koristio doping duže vrijeme i planski ili ga je pak uzeo netom prije natjecanja, možda uz lijek ili uopće nije znao da ga uzima. Zato je bit kontrole prevencija uzimanja dopinga i zastrašivanja drugih sportaša u cilju njihovog odvratanja od uzimanja zabranjenih suplemenata (Osredkar, 2006: 406).

U početku su se doping kontrole obavljale samo na natjecanjima, što znači da su kontroli pristupali samo oni sportaši koji su sudjelovali na natjecanjima na kojima se provodila kontrola. Dosjetljivi sportaši tome su se prilagodili pa su uoči natjecanja prestajali uzimati doping, odnosno značajno bi smanjili unošenje količine zabranjenih tvari u organizam i tako smanjili vjerojatnost za otkrivanje (Osredkar, 2006: 406). Zbog toga su uvedena testiranja izvan natjecanja o kojima ću detaljnije pisati u nastavku.

Dopinška kontrola može imati kliničke, forenzičke i legalne implikacije, a vrlo je važno i etičko stajalište. Da bismo shvatili kolika je njena važnost, ne samo u smislu borbe protiv dopinga, već i za zdravlje sportaša, spomenut ćemo slučaj našeg poznatog plivača Marka Strahije. Njemu je 2002. godine, u tri testa dva puta u uzorku urina pronađena zabranjena supstanca beta – hCG, dok je treći test bio negativan. Laboratorij je upozorio na mogućnost da se radi o tumoru, međutim napravljene pretrage nisu to potvrdile. Posljedično, Međunarodna plivačka federacija izrekla mu je suspenziju u trajanju od dvije godine. Pet godina kasnije, 2007. Strahija je opet podvrgnut doping testu i ponovo je pronađen beta – hCG. Nakon dijagnostičke obrade dijagnosticiran mu je maligni tumor testisa koji je kasnije i operativno odstranjen. Upravo ovaj primjer svjedoči o dubini i isprepletenosti kliničkih, kao legalnih i nadasve etičkih implikacija dopinških testova i zdravlja sportaša. Nažalost, ovaj primjer svjedoči i o nepravednoj šteti koja je sportašu nanešena te neadekvatnoj zdravstvenoj skrbi vrhunskih sportaša (Erceg i Fattorini, 2011: 200).

a) Procedura provođenja doping kontrole

Odabir sportaša

Prvi korak u proceduri doping kontrole je odabir sportaša koji će pristupiti testiranju, budući da bi testiranje svakog natjecatelja, na svakom natjecanju, bilo jednostavno predugo. Način odabira kandidata razlikuje se ovisno o vrsti natjecanja i sportu, a dogovara ga nadležno sportsko tijelo. Na natjecanjima nižeg ranga, dotični sportski savez može odlučiti koga će testirati, npr. kandidate za reprezentaciju odnosno kandidate za odlazak na europsko ili svjetsko prvenstvo. Doping kontroli obvezni su pristupiti svi natjecatelji koji postignu državni rekord jer im se isti inače neće priznati (Tepšić, 2002: 407-408).

Na međunarodnim natjecanjima, kao što su atletske *grand prix* mitinzi, delegat zdravstvene komisije IAAF ili EAA prije početka natjecanja dogovori princip po kojem će lokalno osoblje pozivati natjecatelje za kontrolu. Npr. iz svake discipline idu po jedan ili dva, ali različito plasirana sportaša. Tako iz utrke na 100m može ići prvi, bacanja kladiva četvrti i šesti, a iz skoka u dalj drugoplasirani. Sportaši ne znaju kojim principom se odabiru niti koji će plasman ostvariti na natjecanju pa je takva kontrola za njih svojevrsna lutrija (Tepšić, 2002: 408).

Na velikim natjecanjima poput Olimpijskih igara, obično se testiraju pobjednici, osvajači medalja i natjecatelji koji su postigli nacionalne rekorde ili su jednostavno izvučeni ždrijebom. U momčadskim pak sportovima, na svakoj se utakmici ždrijebom izvlači po jedan igrač iz svake ekipe, koji se po završetku igre mora javiti na doping kontrolu. Ako se radi o polufinalnim ili finalnim utakmicama neke lige ili prvenstva, za kontrolu se mogu pozvati i po dva, a nekada i četiri igrača iz svakog tima (Tepšić, 2002: 408).

Pored ovih metoda, zdravstvene komisije imaju pravo svojevoljno i bez obrazloženja odlučiti kojeg će sportaša pozvati na kontrolu. To se obično radi kad postoji određena sumnja na dotični natjecatelj možda koristi nedozvoljene tvari (Tepšić, 2002: 408).

Kad komisija odluči kojeg će natjecatelja podvrgnuti doping kontroli, ovlaštena osoba dužna mu je, po završetku natjecanja, uručiti pisanu obavijest. Nakon što potpisom potvrdi primitak, smatra se da je voljan pristupiti testiranju u roku od sljedećih 60 minuta. Istovremeno,

dobiva i pratitelja, osobu koja će ga pratiti i nadgledati od trenutka potpisivanja pa sve do kraja testiranja. Iskaže li sportaš želju da s njim u prostorije doping kontrole dođe i neka druga osoba, npr. trener, timski liječnik ili kolega – sportaš, oni također ulaze u pratnju.

Ukoliko se pozvani natjecatelj ne odazove testiranju u određenom roku ili u potpunosti izbjegne kontrolu, smatrat će se da je pozitivan na doping. Po dolasku u prostorije doping kontrole natjecatelj i pratnja načaze se pod neprekidnim nadzorom, sve do poziva u sobu za konzultacije. Službeno osoblje ima pravo u bilo kojem trenutku pretražiti sportaša i njegovu pratnju kako bi provjerili ne posjeduju li slučajno neki predmet za manipulaciju uzorkom urina. Dok čeka, sportašu su na raspolaganju obilne količine vode i ostalih pića kako bi što lakše i brže mogao dati uzorak urina (Tepšić, 2002: 409).

Uzimanje i analiza uzoraka

Procedura uzimanja uzoraka započinje tako da po ulasku u sobu za konzultacije sportaš bira jednu posudu za davanje mokraćte te vizualno provjeri je li prazna i (barem naoko) čista. Nakon toga odlazi u sanitarni čvor pri čemu ga prati ovlaštenu službenik istog spola, zadužen za nadgledanje punjenja posude. Sportaš mora ukloniti svu odjeću koja ometa neposredno nadgledanje mokrenja. Dužan je dati najmanje 75 ml urina. Potom treba odabrati komplet A i B ambalaže. U jedan mora pretočiti 50 ml (A uzorak), a u drugi 25 ml (B uzorak). Nekoliko kapi urina mora ostati u prvoj posudi kako bi se izmjerila specifična težina i pH urina. Specifična težina mora biti barem 1.010 ili više, dok je dozvoljeni raspon pH između 5 i 7. Ukoliko sportaš nije osigurao dovoljnu količinu urina ili nije zadovoljio navedene parametre, službenik doping kontrole zatražit će da se uzorak ponovi. Pri tome, sportaš ne smije napustiti čekaonicu dok ne dovrši cijeli postupak (Tepšić, 2002: 410-411).

Nakon što sportaš osigura dovoljnu količinu urina, ovlaštena osoba zadužena je za dostavu A i B uzoraka u akreditirani laboratorij za doping kontrolu. Da bi neki laboratorij dobio akreditaciju prvo mora dobiti ovlaštenje na nacionalnoj razini, odnosno ispunjavati standard ISO 17025, najvišu moguću mjeru za otkrivanje zabranjenih tvari u organizmu. Također, mora obaviti pokusne analize kako bi dokazao sposobnost otkrivanja dopinga u krvi sportaša. Kad laboratorij ispuni sve kriterije, Izvršni odbor MOO dodjeljuje mu akreditaciju koja se svake godine mora obnavljati (Osredkar, 2006: 407).

Na svijetu je trenutno 34 akreditirana antidopinška laboratorija, koji se uglavnom nalaze u razvijenim zemljama koje im mogu omogućiti dovoljno sredstava za obavljanje ove vrste posla. među njima je 18 laboratorija smješteno u europskim državama, s tim da Njemačka i Španjolska jedine imaju po dva takva laboratorija, a laboratorij u Lisabonu trenutno je pod suspenzijom zbog nepravilnosti u radu. Uz financijske i praktične razloge, razlog osnivanja tako velikog broja laboratorija na području Europe je i konvencija Vijeća Europe koja države potpisnice obvezuje da na svom teritoriju osnuju laboratorije za kontrolu dopinga. Područje Azije ima sedam laboratorija, ali se laboratorij u Kazahstanu nalazi pod suspenzijom jer je, kao i u slučaju laboratorija u Lisabonu, došlo do nepravilnosti u radu. Afrički kontinent raspolagao je sa svega jednim laboratorijem i to u Južnoafričkoj republici, ali je i on ostao bez akreditacije zbog nepravilnosti u nalazima. Područja SAD-a i Latinske Amerike raspolažu s šest laboratorija pri čemu su suspendirani laboratoriji u Kolumbiji, Los Angelesu i Mexicu. Dva laboratorija nalaze se još u Kanadi i Australiji.¹⁸

Nakon što uzorci urina stignu u akreditirani laboratorij, analiza A uzorka mora započeti što prije. Provođi je ovlašteni tehničar i nitko bez posebnog dopuštenja ne smije biti u laboratoriju. U slučaju pozitivnog nalaza u uzorku A, šef laboratorija mora zatražiti pisanu analizu s pratećim podacima i potom obavijestiti nadležno tijelo o kojoj supstanci se radi. Nakon toga, obavještava se sportaš i kreće se u analizu B uzorka. Prije nego što se provede analiza B uzorka, laboratorij je dužan pozvati zainteresirane osobe kao svjedoke (najviše tri). To može biti sam sportaš, neki njegov ovlaštenik ili osoba iz njegovog sportskog saveza. Analizu B uzorka radi isti laboratorij, ali ne i isti tehničar koji je proveo analizu A uzorka. Šef laboratorija dužan je imenovati neku drugu stručnu osobu. U slučaju da i B uzorak bude pozitivan, laboratorij obavještava nadležno sportsko tijelo koje zatim odlučuje o daljnjim sankcijama protiv dotičnog sportaša. Pokaže li se da je B uzorak negativan, cijeli slučaj se automatski raspušta (Tepšić, 2002: 411-412).

b) Kazne/Sankcije

Nakon službene potvrde pozitivnog nalaza, obavlja se saslušanje sportaša. Potom nadležno sportsko tijelo, a koje je i naručilo doping kontrolu, na posebnoj komisiji odlučuje o

¹⁸ wada-ama.org (2016) <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/science-medical/laboratories/accredited-laboratories> (pristupljeno: 26.7.2016.)

moćnim sankcijama. primjerice, nadležno tijelo na Olimpijskim igrama je MOO, na atletskim *grand prix* mitinzima IAAF, a na državnim prvenstvima sportski savez koji je prvenstvo i organizirao. Unatoč takvoj podjeli nadležnosti, sportsko tijelo nižeg ranga uvijek je obvezno obavijestiti tijelo višeg ranga o pozitivnim nalazima i sankcijama. Na taj način formalno se žele izbjeći zataškavanja na lokalnoj razini (Tepšić, 2002: 412).

Sportaš je kriv bez obzira je li doping koristio samovoljno ili uopće nije znao da ga uzima. Ukoliko je natjecanje još uvijek u tijeku, odmah ga se isključuje. Zatim mu se oduzimaju svi osobni i timski rezultati, rekordi i osvojene medalje. Kazne koje nadležno tijelo izriče sportašu ovise o težini prekršaja te se kreću od obične opomene pa do doživotne diskvalifikacije. U slučaju prvog “hvatanja” na nekom blažem stimulansu kao što su efedrin, kofein, strihinin slijedi opomena ili suspenzija od jednog do šest mjeseci. Pri ponovljenom prekršaju automatski se izriče dvogodišnja zabrana nastupanja, a može biti i četverogodišnja, ali to se dešava jako rijetko. Poslije toga, svaki pokušaj dopinga kažnjava se doživotnom suspenzijom. Po jednakim pravilima, ali strožim sankcijama kažnjavaju se treneri, liječnici i sportski djelatnici koji su bili izravno upleteni u doppingiranje sportaša (Osredkar, 2006: 409).

Izrečena kazna objavljuje se svima koji su njome obuhvaćeni i stupa na snagu od dana objave. Sve do izricanja bilo kakve kazne, nadležno sportsko tijelo i komisija dužni su biti maksimalno diskretni i držati u tajnosti imena sudionika u postupku. Također, moraju dati mogućnost sportašu da se brani i dokaže svoju nevinost (Tepšić, 2002: 413).

c) Analiza krvi

Posljednjih godina vodi se sve više diskusije oko toga treba li uvesti analizu krvi kao dio standardne procedure dopinške kontrole. Naime, zbog stvari kao što je EPO¹⁹ počeli su se prikupljati i krvni uzorci jer se iz analize urina ne može utvrditi njegova prisutnost u organizmu. Korištenje EPO moguće je dokazati samo objema analizama, što je za sada komplicirano i skupo. Međutim, analiza krvi zasad još nije dovoljno istražena pa se zato smatra nepouzdanom. Također, otvaraju se mnoga etička, legalna i pitanja sigurnosti vezana uz sami postupak, budući da analiza krvi zahtjeva manipulaciju uzorcima krvi što osoblje laboratorija izlaže opasnosti od

¹⁹ EPO – Eritropoetin vrsta je peptidnog hormona koji utječu na rast i na smanjenje osjeta boli. Eritropoetin povećava broj eritrocita u krvi. S većim brojem eritrocita povećava se mogućnost oksigenacije tkiva, a time i poboljšanje rezultata.

raznih zaraznih bolesti. Isto tako, krvna analiza je izrazito invazivna metoda i postoji opasnost od narušavanja privatnosti sportaša u smislu neautoriziranog testiranja na razne bolesti, poput AIDS-a i hepatitisa (Osredkar, 2006: 408).

d) Kontrola izvan natjecanja

Agencije koje se bave doping kontrolom shvatile su da nije dovoljno testirati sportaše samo za vrijeme i neposredno nakon natjecanja. Tijekom godina sustav dopinga se razvijao i nakon pojave anaboličkih steroida postalo je jasno da se moraju poduzeti mjere kontrole i izvan natjecanja. Mnogi nedozvoljeni preparati, pa tako i anabolički steroidi uzimaju se tijekom procesa priprema, a uoči natjecanja se značajno smanjuje. Cilj je, naravno, da se razina nedozvoljenih susstanci u tijelu smanji na razinu koju doping kontrola ne može otkriti. Upravo stoga je IAAF još 1989. godine, predstavio propise i pravila testiranja izvan natjecanja (eng. *out of competition* ili OOC). Takvo testiranje podrazumijeva nenajavljen dolazak agenta doping kontrole ili se pak on može najaviti dan prije.

Uplašeni takvim nenajavljenim testiranjima, sportaši su počeli odlaziti na duge pripreme u daleke egzotične krajeve poput Kariba i južne Afrike, ne ostavljajući svoje adrese boravka nadležnim sportskim savezima. Zato su pojedini savezi uveli pravilo obveznog ispunjavanja obrasca u kojem sportaš mora navesti adrese na kojima će biti dostupan za vrijeme priprema, a svaku promjenu mora javiti svom savezu u najkraćem mogućem roku.

IAAF je 1996. godine, otišao i korak dalje. Osnovao je Elitni klub atletičara gdje se, na kraju svake sezone, najuspješniji natjecatelji nagrađuju bogatim novčanim nagradama. Postoji samo uvjet da svatko od sportaša iz Elitnog kluba prođe u godinu dana najmanje dva testiranja izvan natjecanja (Tepšić, 2002: 408-409).

5. Zabranjene supstance i postupci

5.1. Zabranjene supstance

a) Stimulansi

U skupinu stimulansa ubrajaju se lijekovi koji izravno utječu na centralni moždani sustav i uzrokuju podržavanje mozga. Sportaši ih konzumiraju kako bi ostvarili jednake učinke što ga u organizmu fiziološki uzrokuje adrenalin. Ti su učinci povećana sposobnost koncentracije, budnost, smanjena osjetljivost na bol. Četiri najčešća stimulansa s kojima se susrećemo su sportu su: amfetamini, kokain, efedrin i kofein (Osredkar, 2006: 420).

Amfetamini se u sportu koriste kako bi se sportašima poboljšalo raspoloženje i smanjio osjećaj umora. Međutim njihovom učestalom konzumacijom javljaju se negativne posljedice poput gubitka težine, halucinacija, tendencija ka agresivnom ponašanju i aritmiji srca. Upravo zbog ove zadnje u sportu je zabilježeno nekoliko smrtnih slučajeva pri maksimalnim aktivnostima uslijed korištenja amfetamina (Osredkar, 2006: 421).

Kokain se u prirodi javlja u lišću koke, koja je ponajviše proširena na području južne i sjeverne Amerike. Kokain se u prošlosti prvenstveno koristio za liječenje slabe probave i za smanjenje umora radnika i vojnika. Sportaši ga pak uzimaju neposredno pred natjecanje kako bi si podigli raspoloženje i euforiju. Najveći problem korištenja kokaina jest to što izaziva ovisnost, a kao posljedice mogu se javiti tahikardija, aritmija, povraćanje i vrtoglavica. Poznati su smrtni slučajevi u sportu zbog otkazivanja srca uslijed konzumacije kokaina (Osredkar, 2006: 421).

Efedrin se prvobitno dobivao iz biljke *ephedra vulgaris*, da bi se kasnije proizvodio kao sintetička tvar. Djeluje slično kao i amfetamini, izaziva povećanje krvnog tlaka i stimulira aktivnost mozga. Negativne pak posljedice su te što ubrzava rad srca, zadržava urin u tijelu i uzrokuje nesanicu (Bjelica, 2007: 27). Poznati su primjeri sportaša koji su bili diskvalificirani s natjecanja zbog konzumacije lijekova koji su sadržavali efedrin.

Kofein je ljekovita tvar koja su u prirodi nalazi u zrnima kave, lišću koke i čaja. Zbog svakodnevne pristnosti kofeina, MOO je ovu tvar uvrstio u doping, ali samo u slučaju kada njegova koncentracija u mokraći prelazi 12mg/l. Primjera radi, jedna šalica kave sadrži 100 mg kofeina, čija koncentracija u mokraći iznosi 1,5 mg. To znači da bi jedan sportaš morao popiti desetak šalica čiste kave da bismo mogli reći da je on pod dopingom (Osredkar, 2006: 421-422).

b) Narkotici

Najpoznatiji narkotici su: opijum, morfij, heroin, metadon i kodein. Svi oni svrstavaju se u skupinu opijata i imaju slično djelovanje. Prvenstveno su se dobivali iz opijuma koji se ekstrahira iz maka. Narkotici se u sportu koriste za prikrivanje bolesti i ozljeda, kao vrlo efikasni inhibitori boli. Uz to se koriste i protiv kašlja.

Korištenje narkotika može lako uzrokovati teške zdravstvene probleme. Lažni osjećaj sigurnosti dovede do toga da sportaš podcijeni rizik od ozljeđivanja. Osim toga, mogu dovesti do ovisnosti, gubitka ravnoteže i koordinacije, mučnine, nesanice, depresije, plitkog disanja, smanjenje koncentracije i slično.

Kodein je narkotički analgetik koji je već mnogo godina zabranjen, a koristi se u različitim lijekovima protiv kašlja. Stoga su MOO i neke sportske organizacije odobrile konzumaciju kodeina u medicinske svrhe (Osredkar, 2006: 422)

c) Anabolici

Androgeni anabolički steroidi derivati su prirodnog muškog hormona testosterona. "Androgeni" u njihovom nazivu označava da djeluju maskulinizirajuće, a "anabolički" znači da izgrađuju mišićno tkivo. Nakon što ih se unese oralno ili injekcijski, uzrokuju sintezu proteina u spolnim organima, koži, kostima i skeletnim mišićima.

Sportaši ih uzimaju u velikim količinama kako bi povećali svoju mišićnu masu, a samim time i snagu mišića, te kako bi povećali brzinu oporavka mišića uslijed intenzivne sportske aktivnosti. Ponajviše ih konzumiraju teškoatletičari, kao što su dizači utega, bacači kugle i drugi.

Pretjerano uzimanje anaboličkih steroida može uzrokovati niz akutnih oboljenja. Dijelimo ih na opće, specifično muške i specifično ženske. *Opći učinci*: sivilo kože i pojava akni, oštećenja reproduktivnog sustava, visoki krvni tlak, smetnje u funkciji bubrega i jetre, agresija, poticanje rasta tumora. *Specifično muški učinci*: povećanje prsa, atrofija testisa, smanjena produkcija spermatozoida, impotencija, gubitak kose, adenokarcinom prostate. *Specifično ženski učinci*: hirzutizam (dlakavost na mjestima gdje su obično dlakavi muškarci), menstrualne smetnje, duboki glas, smanjenje dojki (Osredkar, 2006: 422-423).

d) Diuretici

Diuretici su lijekovite tvari koje se koriste za pojačano izlučivanje mokraće. Sportaši ih koriste iz dva razloga: kada žele vrlo brzo izgubiti na težini u sportovima koji su kategorizirani po tjelesnoj težini (džudo, body-building), i kada žele smanjiti koncentraciju neke nedozvoljene tvari u organizmu kako bi smanjili mogućnost otkrivanja na doping testu. Upotreba diuretika u sportu je zabranjena prvenstveno zbog mogućnosti dehidracije sportaša uslijed koje, zbog prevelikog gubitka vode, otkazuju bubrezi i srce, a to može imati i smrtonosan ishod (Osredkar, 2006: 423-424).

e) Peptidni hormoni

Peptidni hormoni su prirodne tvari u organizmu koje sudjeluju u sintezi testosterona i (kortiko)steroida. Utječu na rast ili na smanjenje osjeta boli. Srodni spojevi su umjetno stvorene tvari koje imaju jednake učinke kao peptidni hormoni, a najčešći su HCG, GH, ACTH i EPO.

HCG (Horionski gonadotropin) izlučuje se iz placente i moguće ga je izolirati. U sportu se koristi za povećanje mišićne mase i snage.

GH (Hormon rasta) sportaši koriste da bi povećali mišićnu masu i reducirali višak masti u organizmu, ali i kako bi brže oporavili mišićno tkivo nakon povrede. Međutim hormon rasta može uzrokovati i nenormalan rast udova (ruku, nogu i brade), i unutarnjih organa (jetra), ali i bolesti poput dijabetesa i artritisa.

ACTH (Adrenokortikotropni hormon) sportaši koriste za oporavak ozlijeđenih tkiva i mišića. Pri dužoj konzumaciji uzrokuje smanjenje mišićne mase. Kao štetni učinci javljaju se poteškoće sa spavanjem, čir na želudcu, otežano zacjeljivanje rana i osteoporoza (Osredkar, 2006: 424).

EPO (Eritropoetin) povećava broj eritrocita u krvi čime se povećava i oksigenacija tkiva, a time i poboljšani rezultati.. Naime, ukoliko se namjerno unese veća količina EPO u organizam, proizvodnja eritrocita može se povećati dvadesetostruko. Time se maksimalni aerobni kapacitet povećava za šest do osam puta (Bjelica, 2007: 31).

5.2. Zabranjeni postupci u sportu

a) Krvni doping

Krvni doping je transfuzija krvi ili crvenih krvnih stanica sportaša u slučaju kada to nije potrebno učiniti iz zdravstvenih razloga. Transfuzija može biti analogna (transfuzija vlastite krvi) ili homologna (transfuzija tuđe krvi). Istraživanja su pokazala da se ovom metodom povećava aerobni kapacitet kod trkača – dugoprugaša, biciklista, skijaša – trkača i plivača zbog čega oni ostvaruju bolje rezultate.

Međutim ova zabranjena metoda dopinga sa sobom nosi i mnoge rizike kao što su tromboza, embolija, krvni ugrušci, infekcije (HIV, hepatitis) pa i alergijske reakcije (Osredkar, 2006: 425).

b) Farmakološke, kemijske i fizičke manipulacije

U ovu skupinu spadaju metode koje utječu na uzorak mokraće koji se šalje i koristi u doping kontroli, a to su kateterizacija i zamjena uzorka mokraće (Osredkar, 2006: 425).

Zamjena uzorka mokraće vrlo često se koristila u doba kada službenici doping kontrole nisu ulazili u WC sa sportašima i nadgledali njihovo mokrenje. Sportaši su obično imali bočicu s tuđim urinom koju bi podmetnuli kao svoj. S vremenom su kontrole bile sve strože, a sportaši sve dosjetljiviji. Tu su u velikoj prednosti bile žene jer su im vaginalni otvori često služili kao spremnik unaprijed pripremljenog “čistog” urina. takav uzorak obično bi se nalazio u

prezervativu koji bi sportašica neopaženo probušila oštrim noktom i na taj način simulirala mokrenje. Nakon što su se kontrole postrojile i službenik doping kontrole pomno prati davanje uzorka sportaši su pribjegli ekstremnijoj metodi, kateterizaciji (Tepšić, 2002: 413).

Kateterizacija je vrlo bolna i za zdravlje sportaša opasna metoda, ali vrlo učinkovita ako se izvede na vrijeme i neopaženo. Kateterizacija se izvodi na način da sportaš, po dolasku na doping kontrolu, najprije urinira i isprazni svoj mjehur, potom kroz mokraćnu cijev uvodi kateter te malom pumpicom ubrizgava tuđi urin. Nakon toga vadi kateter i mirno očekuje proceduru davanja uzorka s tuđim urinom u mjehuru (Tepšić, 2002: 414).

5.3. Farmakološke supstance s određenim ograničenjima

Alkohol sportaši katkad uživaju kako bi smanjili tremu, popravili samopouzdanje ili pak dobili unutarnju slobodu. No u većini slučajeva konzumacija alkohola loše utječe na sportske rezultate. Prije svega, alkohol ometa ravnotežu, vrijeme reakcije i koordinaciju. Također potiče agresivnost, a pri duljoj upotrebi i probleme s jetrom. Nije u potpunosti zabranjen. Ako sportske udruge na nacionalnoj razini zatraže, test je lako provesti izdahnutom zraku ili krvnim pretragama (Osredkar, 2006: 425).

Marihuana je tvar koju sportaši koriste kako bi otklonili napetost prije samog natjecanja, ali ona štetno djeluje na srce, centralni živčani sustav i reproduktivni sustav. Konzumacijom dolazi do povećanog krvnog tlaka, upale plućnog tkiva, smetnje u ravnoteži i koordinaciji, nemogućnost koncentracije, halucinacije, psihoze, smanjen broj spermatozoida i smetnje ovulacije. No kao i alkohol, marihuana nije sasvim zabranjena. Na zahtjev nadležnog sportskog tijela, utvrđuje se prisutnost marihuane u organizmu (Osredkar, 2006: 426).

Lokalne anestetike sportaši koriste kako bi ublažili bol kod ozljeda, što može dovesti do pogoršanja. U slučaju prekomjerne konzumacije nastupa strah, smušenost, smetnje govora, vidni i slušni problemi i mišićni spazmi lica. U slučaju intravenoznog injiciranja postoji opasnost od drhtanja, grčenja mišića i srčanih problema. Lokalni anestetici za vanjsku i intravenoznu upotrebu nisu zabranjeni, ali će Medicinska komisija MOO tražiti od sportaša koji ih konzumira pismenu dijagnozu, dozu i način primjene (Osredkar, 2006: 426-427).

Kortikosteroide sportaši koriste kako bi smanjili osjet bola i ograničili eventualne upalne procese, ili pak s druge strane, za stvaranje osjećaja euforije koji često prati njihovu upotrebu. Moguće negativne posljedice uzimanja kortikosteroida je otežano cijeljenje rana, nesanica, dijabetes i osteoporoza. Uporaba kortikosteroida zabranjena je osim u sljedećim slučajevima: oftalmološki i dermatološki pripravci, inhalacijska terapija (astma, alergijski rinitis), lokalne i intraartikularne injekcije (Osredkar, 2006: 427).

Beta blokatori svoju primjenu kod sportaša pronašli su u smanjenju straha, uklanjanju drhtanja ruku i tijela prije i za vrijeme nastupa. Prije svega, rabe ih streljari, skakači u vodu, skakači na skijama i suvremeni petbojci. Kao posljedice konzumacije beta blokatora mogu se pojaviti problemi sa srcem, bradikardija, nesanica i hladne ruke (Osredkar, 2006: 427).

Danas, u vrijeme modernog sporta, postoji niz sportova u kojima doping nije prisutan, ali isto tako postoje i sportovi u kojima je doping prisutan u 99% slučajeva. Pri tom se govori kako se hvataju samo oni „nesposobni“, dok su ostali uvijek korak ispred doping kontrole.

Takav sport je zasigurno *body – building* za koji Osredkar kaže “kako bez dopinga jednostavno ne ide” (Osredkar, 2006: 412). Iako vode se i mnoge rasprave o tome je li *body – building* uopće sport, ali u to sada nećemo ulaziti. Razlike među sportašima koji uzimaju doping i onih koji ga ne prakticiraju, sve su veće. Ljudi žele vidjeti mišiće, medalje i zato se traže uvijek bolji rezultati i učinci. Sportaša to vuče k sve većim dozama. Neki profesionalci na doping troše i do 5000 eura mjesečno.

U atletici je daleko najveći broj pozitivnih doping nalaza. U posljednje vrijeme zbog sve većih sumnji da srednje prugaši (800 i 1500m) koriste EPO, smatra se da bi morali obavljati i analize krvnih uzoraka. No osim, atletike, za koju je opće poznato kako je leglo pozitivnih doping uzoraka, veliki problemi s dopingom javljaju se i u profesionalnom nogometu, iako za to nema neposrednih dokaza jer je pozitivnih primjera jako malo. S obzirom na masovnost te igre, doping kontrola je jako malo, osim u Italiji gdje ih se godišnje napravi oko 5000. To je vjerojatno i jedan od razloga zašto su talijanski klubovi, ali i liga, podbacili u rezultatima u posljednjem desetljeću.

Budući da u Engleskoj, Italiji, Španjolskoj i Njemačkoj igraju najveća imena svjetskog nogometa, koji u se uzoni odigraju i preko 80 važnih utakmica, za vjerovati je da se među njima

krije najviše takvih koji uzimaju doping. Jedina razlika od nogometaša i ostalih sportova jest ta što nogometaši zarade puno veće svote novca, te si mogu priuštiti najbolje stvari za koje je ili teško otkriti, ili pak uopće ne postoje metode kontrole takvih suplemenata (Osredkar, 2006: 412).

Još veći problem predstavljaju mediji i javnost. Čini se kao da ih problemi dopinga i sportaša uopće ne zanimaju, već žele samo dobre predstave. Jedino što ih zanima jest tko će biti prvak i koji će spektakl biti pamtljiviji. Sportaši jako dobro znaju da im pobjeda ne donosi samo zlatnu medalju, pa je zato upotreba dopinga tim više vjerojatna. Oni koji imaju veliki kapital, pri čemu govorimo o desecima milijuna dolara, vrlo lako mogu unajmiti tim znanstvenika koji će se jednakopravno natjecati s Medicinskom komisijom MOO u smišljanju besprijekornih postupaka za utvrđivanje zabranjenih stvari, s time da je sportaš uvijek korak ispred doping kontrole. Kažnjavanje takvih “sportskih zvijezda” koje imaju milijunske sponzorske ugovore, donekle je i ograničeno jer sportske organizacije žive od toga.

Reebok, Nike ili Adidas neće uložiti ni novčića u unapređenje doping testova da bi se otkrili sportaši koji varaju, jer im to ne ide na ruku: oni žele sportaše na zavidnom tjelesnom nivou kako bi održali uzbuđenje svih onih gledatelja koji prate sport na visokoj razini (Osredkar, 2006: 415).

6. Istraživanje: Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima

6.1. Istraživačka pitanja, hipoteze i ciljevi

Cilj istraživanja bio je ispitati prisutnost teme dopinga u objavama najčitanijih domaćih news portalima prije, tijekom i nakon dva najveća sportska događaja u 2016. godini: 31. Ljetnih olimpijskih igara u Rio de Janeiro i Europskog nogometnog prvenstva u Francuskoj. Prema Gemiusovim podacima²⁰ to su redom portali Večernjeg lista, Jutarnjeg lista, 24sata, Dnevnik.hr i Net.hr odnosno večernji.hr, jutarnji.hr, 24sata.hr, dnevnik.hr i net.hr. Kroz osmišljenu matricu pitanja nastojala sam ispitati jesu li, i u kojoj mjeri, navedeni portali zastupali temu dopinga u navedenom razdoblju te na koji su način to činili.

Krajnji cilj istraživanja bio je pružiti doprinos shvaćanju problema prisutnosti dopinga u sportu i ukazati na problematiku načina na koji mediji pristupaju ovoj temi, budući da je njihova uloga educirati i informirati, kako javnosti, tako i sportaše o ovoj problematici.

Prije provedbe istraživanja formulirana su tri problemska pitanja na temelju kojih su formulirane hipoteze:

Problematsko pitanje 1: Istražuju li novinari detaljno temu dopinga u sportu ili pak članke preuzimaju i kopiraju iz drugih izvora?

Hipoteza 1: Novinari članke preuzimaju i kopiraju iz drugih izvora. (T2)

Problematsko pitanje 2: Surađuju li novinari najčitanijih news portala sa HZTA (Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping) u borbi protiv dopinga?

Hipoteza 2: Novinari najčitanijih domaćih news portala ne surađuju s HZTA (Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping) u borbi protiv dopinga. (T3)

Problematsko pitanje 3: Piše li se o dopingu najviše samo kada izbiju doping skandali poznatih sportaša?

Hipoteza 3: Tema dopinga najviše je zastupljen u medijima kada izbije doping skandal velikih sportskih zvijezda. (T4)

²⁰ www.gemius.hr

Pomoću navedenih problemskih pitanja i hipoteza orijentirali smo se u određivanju daljnjega smjera istraživanja i razradi pitanja analitičke matrice, na temelju čega su kasnije dobiveni rezultati kvalitativne analize sadržaja.

U skladu s postavljenim pitanjima i hipotezama pristupilo se analizi članaka te je njen konačan rezultat mogao biti potvrda, djelomična potvrda ili nepotvrđena hipoteza.

6.2. Metoda istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo razdoblje od 1. lipnja do 31. prosinca 2016. godine (ukupno šest mjeseci) odnosno period u kojem su se odvijala spomenuta velika natjecanja. Pretraživanjem prema ključnim riječima (više o tomu u poglavlju 6.) ukupno je analizirano 116 članaka, od čega 38 članaka na večernji.hr, 6 članaka na jutarnji.hr, 44 članka na 24sata.hr, 16 članaka na dnevnik.hr i 13 članaka na net.hr.

Istraživanje je provedeno metodom kvantitativne te kvalitativne analize sadržaja. Za svaki od news portala napravljena je zasebna kvantitativna analiza kako bi se rezultati mogli međusobno usporediti.

Kako bi se dobio čitav uvid u predmet istraživanja, kvantitativnom analizom obuhvaćen je svaki članak u kojem se spominje jedna od ključnih riječi – doping, steroidi, atletika, atletičari, Olimpijske igre, Rusi (više u poglavlju 6.) te su na taj način obuhvaćeni članci koji se na bilo koji način odnose na pitanje dopinga u sportu.

S druge strane, cilj kvalitativne analize bio je dublji uvid u način na koji novinari pristupaju i pišu o temi dopinga u sportu. Analizom su obuhvaćeni članci koji na eksplicitan, pomalo senzacionalistički način kroz temu sportskih “celebrity-ja” kao dominantnu, uvode doping kao sporednu temu članka.

Pristup korištenja obje odabran je iz razloga što samo jednom od metoda sadržaj nije moguće analizirati toliko potpuno i zaokruženo kao što je to moguće u kombiniranom slučaju gdje svaki od pristupa popunjava sliku o analiziranom sadržaju. Kvantitativna analiza sadržaja deduktivne je prirode što znači da, nakon što formulira kategorije, analizirani materijal raspoređuje na temelju tih kategorija. Induktivna metoda koju koristi kvalitativna analiza

pažljivo promatra analizirani sadržaj, a zatim pokušava povezati teme dobivene analizom u nove kategorije. (Tkalac Verčić i drugi, 2010: 16).

S jedne strane, kvantitativna se analiza u okviru pozitivističkog duha oslanja na objektivnost te kao takva pruža precizne, racionalne i poopćene rezultate. Međutim, na taj se način dobiveni podaci iskazuju brojevima što je ujedno i osnovni nedostatak kvantitativne analize, s obzirom na činjenicu da je isključivo brojčanim opisom karakteristika neke pojave nemoguće obuhvatiti sve što ona u sebi implicira, a tumačenje rezultata ostaje površno. Stoga se u ovakvom tipu analize sadržaja koristi i kvalitativna metoda, kao nadopuna kvantitativnoj. Kvalitativna je analiza po svojoj prirodi otvorena, a osnovna joj je svrha prodrijeti dublje u sadržaj i pokušati ga razumjeti u okviru problematike istraživanja. Ova je metoda slobodnija od kvantitativne i temelji se isključivo na istraživaču – na njegovoj logici, interesu za proces, a ne zaključke ili rezultate, te njegovoj interpretaciji rezultata. (Tkalac Verčić i drugi, 2010: 17-18).

Članci su analizirani temeljem analitičke matrice koja je sadržavala devet klasifikacijskih kategorija pomoću kojih se nastojala istražiti prisutnost dopinga kao teme članaka i načina na koji se o toj temi pisalo na pet najčitanijih news portala u Hrvatskoj (portali Večernjeg lista, Jutarnjeg lista, 24sata, Dnevnik.hr i Net.hr).

Matrica je strukturirana na način da odgovori na sljedeća pitanja vezana uz svaki od portala zasebno, kroz kategorije koje sam smatrala važnim za cilj ovog istraživanja:

a) novinska forma (žanr)

Evidentiranje je li riječ vijesti, komentaru, izvještaju, intervjuu, odgovoru ili demantiju, službenom priopćenju ili pak zadnjoj kategoriji “drugo” u koju se ubrajaju objave sportaša na njihovim društvenim profilima.

b) izvor teksta

Evidentiranje autora objave (novinar, redakcija, HINA, preuzimanje s nekog drugog portala ili stranice).

c) ishodište teksta

Evidentiranje ishodišta teksta odnosno utvrđivanje je li u pitanju jasan, službeni ili individualni, izvor (sportske institucije, sportski savezi, sportaš, nacionalna organizacija) ili je riječ o nepoznatom izvoru (hakeri, anonimna dojava).

d) tema teksta

Iako je općenita tema istraživanja doping, ova kategorija želi odgovoriti na pitanje sklopu kojih tema se piše o doping u portalima. Tako su najčešće teme bile – doping u Rusiji, doping afere sportskih zvijezda, hakeri, doping u RH, posljedice (Suspendije, oduzimanje medalja) i doping testiranja.

e) vrsta dopinga

Ovom kategorije odgovaram na pitanje je li u članku zaista napisano koji doping je pojedini sportaš konzumirao ili je pak nepoznato koju od zabranjenih supstanca je uzimao.

f) vrsta sporta

Evidencija vrste sporta o kojem se govori u kontekstu dopinga.

g) akteri

Evidencija radi o akterima (ekipa ili pojedinac) koji su neposredni povod za pisanje o temi dopinga. U poglavlju 6. precizno se nabrajaju akteri.

h) datum objave članka

Datum kad je tekst postavljen na portal kako bi se utvrdila dinamika objava.

i) vrsta sportskog natjecanja

Evidencija natjecanja na kojima su se dogodili slučajevi dopinga o kojima se govori u objavi.

7. Prikaz rezultata

Tragajući za dopingom kao ključnim sadržajem ovog istraživanja, korištene su sljedeće ključne riječi: doping, steroidi, atletika, atletičari, Olimpijske igre, Rusi. Zašto sam odabrala baš ove riječi?

Naime, atletika je sport u kojem najčešće izbijaju doping afere, što ćemo dokazati u daljnjem prikazu rezultata. Logičnim slijedom, atletičari su akteri tih doping afera pa smo ih uvrstili kao jednu od ključnih riječi za pretraživanje članaka o doping-u.

Olimpijske igre su posebno istraživane zbog skandala koji je izbio netom prije održavanja samih Igara u Rio de Jeneiru. Otkriveno je dugogodišnje sustavno dopingiranje ruskih sportaša koje je ruska vlada zataškavala, sve sa ciljem da njihovi sportaši ostvare što bolje rezultate. Zbog toga je gotovo svim ruskim sportašima prijetila suspenzija s Igara u Riu.

Rusi su ciljano izabrani kao ključna riječ zato što su bili akteri skandala. U periodu prije Igara u Riu punili su naslovnice sportskih rubrika gotovo svih news portala .

U tehničkom smislu pojavila su se dva problema. Prvi, tražilica na portalu Net.hr i drugi redizajn stranice Dnevnik.hr-a. Naime, Net.hr nema vlastitu tražilicu. Upisom ključne riječi Net.hr pretražuje Google, a ne svoj portal. Posljedično, rezultati Google-ova pretraživanja potjecali su ne samo sa Net.hr, već i sa drugih news portala. Otežavajuća okolnost bila je i ta što članci nisu bili kronološki poredani.

Dnevnik.hr je na žalost, u trenutku kada je rađeno istraživanje, mijenjao dizajn pa nije postojala jedinstvena tražilica. Svaka pojedina rubrika, uključujući i rubriku “sport” imala je svoju tražilicu. Tako su članci na temu dopinga na portalu Dnevnik.hr pretraživani pod rubrikom “sport” koja je ujedno i portal Gol.hr.

Istraživanje se na početku fokusiralo na uočavanje najčešćeg formata u kojem je tema (doping) prikazana. Trgano je za najčešćim novinskim formatima poput vijesti, izvještaja, komentara, intervjua, odgovora (demantija) i službenog priopćenja. Tablica 1 donosi nalaze najčešće korištenih novinskih formata, odnosno žanrova.

Tablica 1: Najčešće korišteni novinski formati (žanrovi)

	VL	JL	24sata.hr	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
Vijest	27	4	37	10	16	94
Izvještaj	2	-	-	-	-	2
Komentar	4	2	2	2	-	10
Intervju	1	-	-	-	-	1
Odgovor/demantij	1	-	1	-	-	2
Služb. priopć.	1	-	-	-	-	1
Drugo	2	-	3	1	-	6
UKUPNO	38	6	44	13	16	116

Novinski format koji apsolutno dominira na svim portalima u prikazivanju teme dopinga je vijest (81,03%). Riječ je o objektivnom i realističnom prikazu događaja, koji nije produktu prirodnog instinkta ili osobnog doživljaja, već je plod profesionalnog novinarstva temeljenog na znanju i idealu služenja istini (Malović, 1997:155).

Vijest je temeljna novinska forma i kao takva podliježe čvrsto određenim kriterijima. Nema nikakvih posebnih “dodataka” pa je smatramo najobjektivnijim vidom izvještavanja. Glede drugih formata najzastupljeniji su komentari (8,62%), a evidentirana su i dva izvještaja, dva odgovora (demantija), te po jedno priopćenje i intervju. Pod “drugo” (5,17%) nalazimo članke koji su izvedeni iz objava na društvenim mrežama (Facebook ili Twitter statusa).

Portal Večernjeg lista jedini je koristio sve navedene novinske formate, dok pak s druge strane, na portalu Net.hr jedina novinska forma koja je korištenja u objavama o dopingu je vijest (100%). Na portalu Jutarnjeg lista naišli smo samo na format vijesti i komentara. No, situacija nije bolja ni na preostala dva portala, 24sata koristio je forme vijest, komentar, odgovor (demantij) i drugo, slično kao i dnevnik.hr vijest, komentar i drugo.

Kada su u pitanju, autori odnosno izvori članaka o dopingu tragala sam za time koliko ih je zaista proizašlo iz ruku samih novinara, a koliko ih je preuzeto (prepisano) s HINA-e. Ukoliko je autor članka novinar, valja naglasiti da je na svim portalima, osim Net.hr-a, uvijek navedeno ime ili bar inicijali novinara koji je napisao tekst. No kod Net.hr-a to nije slučaj. U

svih 16 članaka na temu dopinga stoji uvijek jedan te isti potpis - "Sportski.net", za koji ćemo pretpostaviti da je novinar.

Treća kategorija "Ostalo" su članci u čijem potpisu stoje zajedno HINA i novinar ili je pak potpisan sam portal (Fight Site, Večernji.hr, 24sata, Gol.hr). Zbirni prikaz izvora donosi Tablica 2.

Tablica 2: Zbirni prikaz izvora (autora) tekstova o doping

	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
HINA	19	3	15	6	-	43
Novinar	13	3	23	4	16	59
Ostalo	6	-	5	3	-	14
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Najčešći izvor/autor vijesti o doping su novinari portala (50,86%). Portal koji prednjači u tome je 24sata čiji novinari su autori 23 članka. Slijedi ga Net.hr sa 16 članaka za koji smo rekli da pretpostavljamo da se pod nazivom "Sportski.net" kriju novinari. Ujedno, najzanimljiviji rezultat jest taj da portal Net.hr nije preuzeo baš niti jedan članak s HINA-e. Međutim, naišla sam na šokantne podatke koji to opovrgavaju. Postoje članci na Net.hr-u čiji sadržaj je gotovo pa isti kao i sadržaj članaka na portalu 24sata, ali u čijem potpisu kao autor stoji HINA. Objavljeni su u samo par sati razlike²¹ ili dva dana razlike kako se pokazalo u drugom slučaju²² (više o tomu u sljedećem poglavlju).

Ni novinari portala Večernji list ne zaostaju. Napisali su ukupno 13 članaka na temu dopinga. Međutim, svojom aktivnošću nisu se baš iskazali novinari portala Dnevnik.hr (4) dok

²¹ a) Sportski.net (2016) Upali u sobu i pokupili ga: Damir Martin prvi hrvatski sportaš testiran na doping, *Net.hr*.

<http://net.hr/sport/oi-2016/upali-u-sobu-i-pokupili-ga-damir-martin-prvi-hrvatski-sportas-testiran-na-doping/> (pristupljeno 22.08.2016.)

b) HINA (2016) Kontrole u olimpijskom selu: Martin prvi testiran na doping, *24sata.hr*
<https://www.24sata.hr/sport/kontrole-u-olimpijskom-selu-martin-prvi-testiran-na-doping-485268> (pristupljeno 22.08.2016.)

²² a) Sportski.net (2016) Totalni šok za svijet sporta: "Mislim da Tyson Fury više nikad neće boksati", *Net.hr*.
<http://net.hr/sport/klub-boraca/potpuno-propao-u-manje-od-godinu-dana-mislim-da-tyson-fury-vise-nikad-nece-boksati/> (pristupljeno 22.08.2016.)

b) HINA (2016) Problem s dopingom? Fury je ponovo nespreman za Klička! *24sata.hr*.
<https://www.24sata.hr/sport/problem-s-dopingom-fury-je-ponovno-nespreman-za-klicka-492472> (pristupljeno 22.08.2016.)

je rezultat novinara portala Jutarnji list poražavajući, napisali su svega tri vijesti o dopingu u periodu od šest mjeseci.

Drugi najčešći izvor tekstova o dopingu je HINA (37,06%). Portal Večernjeg lista (19) i 24sata (15) preuzeli su najviše vijesti s HINA-e. Primijetila sam da su neki članci objavljeni u svega par sati razlike, a sadržaj im je bio gotovo pa identičan²³ (više o tome u poglavlju 7. Rasprava).

Najmanji postotak vijesti jest onaj čiji izvor je kategorija “Ostalo” (12,06%).

Tekstovi o dopingu najčešće proizlaze iz sportskih institucija pa su za potrebe tabličnog prikaza uzete one najčešće: MOO, WADA, CAS, HZTA, USADA i UEFA. Također osim sportskih institucija uvršteni su i individualni akteri poput sportaša, medija, hakera, društvene mreže koji su se u istraživanju pojavili kao ishodište tekstova o dopingu.

Zadnja kategorija “Ostalo” sadrži sporadična ishodišta tekstova koji su ponekad institucionalni (DPA, RUSADA, kineska antidoping agencija, IAAF, FINA, ICF, egipatski atletski savez, međunarodni judo savez, medicinska komisija, UFC, atletska komisija Nevade, Rusko ministarstvo sporta), a ponekad individualni (trener, pismo javnosti) ili se pak ne zna odakle je vijest potekla. Zbirni prikaz donosi Tablica 3.

²³ a) HINA (2016) Carter dopingiran, Usain Bolt ostaje bez olimpijskog zlata? *24sata.hr*.
<https://www.24sata.hr/sport/carter-dopingiran-usain-bolt-ostaje-bez-olimpijskog-zlata-477181> (pristupljeno 22.08.2016.)

b) HINA (2016) Boltu prijete oduzimanje olimpijske zlatne medalje? *Večernji.hr*.
<https://www.vecernji.hr/sport/usainu-boltu-prijeti-oduzimanje-olimpijske-zlatne-medalje-1089626> (pristupljeno 22.08.2016.)

Tablica 3: Zbirni prikaz ishodišta tekstova o dopingu

	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
MOO	10	1	8	1	-	20
WADA	4	1	3	3	-	11
CAS	3	-	4	1	2	10
HZTA	3	-	2	-	-	5
USADA	1	-	2	-	-	3
UEFA	2	-	-	1	-	3
Sportaš	1	1	5	2	3	12
Mediji	3	1	1	3	8	16
Hakeri	4	-	4	1	1	10
Druš.mreže	1		4	1		6
Ostalo	6	2	10	-	2	20
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Najznačajniji podatak jest taj da su novinari preuzeli svega pet vijesti od krovne institucije za borbu protiv dopinga u Hrvatskoj (HZTA). Time smo dokazali hipotezu s početka istraživanja kako novinari i HZTA ne surađuju u borbi protiv dopinga. Međutim, ni u svijetu nije ništa bolja situacija. Naime, krovna institucija za borbu protiv dopinga u Americi (USADA) bila je ishodište samo tri vijesti. Nije se proslavila ni UEFA koja se također pokazala kao ishodište samo triju tekstova o dopingu.

S druge pak strane, novinari zato najviše vjeruju međunarodnim sportskim institucijama kao što su Međunarodni olimpijski odbor (20), ali zamjetan je i broj članaka čije ishodište je u institucijama poput WADA-e (11) i CAS-a (10). Isto tako, kao ishodište članaka o dopingu učestalo se javljaju i individualni izvori kao što su mediji (16), hakeri (10), sportaši (12). Ponekad se kao ishodište za tekst o dopingu koriste i društvene mreže, odnosno statusi ili objave pojedinih sportaša na njihovim Facebook, Twitter ili Instagram profilima (6). Kategorija “Ostalo” bila je ishodište 20 tekstova o dopingu.

Ako pogledamo svaki pojedini portal, onda su novinari portala Večernjeg lista najviše vjerovali MOO (10), kao i novinari portala 24sata (8) koji su ujedno ishodište svojih tekstova pronašli i u institucijama i individualnim izvorima iz kategorije “Ostalo”(10).

Net.hr je pak najviše tekstova o dopingu bazirao na informacijama pristiglim iz drugih medija (8), dok od MOO-a nisu preuzeli ni jednu vijest. Jedini portali čiji tekstovi su pronašli ishodište u HZTA su Večernji list (3) i 24sata (2).

Teme koje su se provlačile kroz članke o dopingu bile su gotovo iste na svim portalima, stoga nije bilo teško svrstati ih ušest kategorija. To su (1) *doping u Rusiji* odnosno članci koji su se ticali afere o sustavnom doppingiranju ruskih sportaša koja je otkrivena uoči Olimpijskih igara u Rio de Jeneiru. Nakon toga, kao reakcija iz Rusije pojavili su se (2) *hakeri* pod nazivom Elegantni medvjedi, koji su upavši u WADA-inu bazu podataka javno obznanili podatke o zataškavanju pozitivnih doping nalaza od strane svjetske antidoping agencije. Slijede (3) *sportske zvijezde* odnosno članci o poznatim sportašima koji su se našli po povećalom medija zbog dopinga. Četvrta kategorija je *doping u RH* odnosi članci čija su tema doping afere hrvatskih sportaša. Sljedeća tema su (5)*posljedice* gdje su uvršteni svi članci čija je tema bila suspenzija ili oduzimanje medalje zbog dopinga. Zadnja kategorija bila su (6) *doping testiranja* gdje su uvršteni svi članci o testiranju na doping, bilo da se radi o ponovljenim testiranjima ili odbijanju testiranja. Zbirni prikaz tema donosi Tablica 4.

Tablica 4: Zbirni prikaz tema

	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
Doping u Rusiji	12	2	11	3	4	32
Sportske zvijezde	6	3	13	6	6	34
Hakeri	2	-	2	-	-	4
Doping u RH	6	-	4	1	4	15
Posljedice	9	-	7	2	1	19
Doping testiranja	3	1	6	1	1	12
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Tema koja je dominirala na svim news portalima jest ona o doping skandalima velikih sportskih zvijezda (29,31%), čime sam dokazala još jednu hipotezu s početka istraživanja, a to je da se o dopingu piše samo kada je riječ o doping skandalima poznatih sportaša koji su široj

javnosti zanimljivi i van okvira sporta, a sve u svrhu senzacionalizma. Tema koja je jednako tako bila brojna je ona o velikom doping skandalu ruskih sportaša (27,59%) koja opet, kao i prva tema, nadilazi okvire sporta i zadire ponajviše u političku sferu.

O doping u domaćih sportaša nije se puno pisalo (12,93%), kao ni o posljedicama konzumiranja dopinga (16,38%), dok se o hakerima (3,45%) i doping testiranjima (10,34%) najmanje pisalo.

Portal koji je brojčano objavio najviše članaka na temu skandala poznatih sportaša je 24sata (13), svi ostali portali imaju su upola manje članaka o ovoj temi, VL (6), JL (3), Dnevnik (6), Net (6). Portal večernji.hr najviše je pisao o doping u Rusiji (12), a najmanje o hakerima (2) i doping testiranjima (3). Jutarnji.hr, Dnevnik.hr i Net.hr u niti jednom članku nisu pisali o hakerima koji su ušli u bazu podataka WADA-e u otkrili šokantno zataškavanje pozitivnih doping rezultata. Također, jutarnji.hr nije napisao niti jedan tekst na temu dopinga u RH, kao ni o posljedicama pozitivnih doping nalaza (suspenzije i oduzimanje medalja).

Vrlo je teško pisati o vrsti dopinga budući da je riječ najčešće o vrlo kompliciranim nazivima, često medicinskog podrijetla. Primjerice metilheksamin, pralmorelin (hormon rasta), stanozolol. Upravo stoga što osobno nisam stručnjak odlučila sam se za jednostavniji pristup. Odredila sam svega dvije kategorije: a) poznate, b) nepoznate.

“Poznate vrste dopinga” podrazumijevaju članci u kojima je precizno utvrđena vrsta dopinga koju je pojedini sportaš konzumirao. To mogu biti anabolici, stimulansi, hormon rasta, itd. (više o tome u poglavlju 4).

“Nepoznate vrste dopinga” odnose se na tekstove u kojima nije precizirano o kakvim je vrstama dopinga riječ već tekst govori o štetnosti konzumiranja dopinga i sankcijama koje slijede. Nalaze istraživanja donosi sljedeća Tablica 5.

Tablica 5: Zbirni prikaz vrsta dopinga

	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
Poznate	17	4	21	7	10	59
Nepoznate	21	2	22	6	6	57
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Zamjetno je da se u tekstovima češće (50.86 %) koriste jasno definirane vrste dopinga. Najviše se pisalo o stimulansima, narkoticima, anabolicima i hormonima rasta. Među člancima u kojima nije poznata vrsta dopinga u pravilu je riječ o senzacionalističkim tekstovima (49.14 %) ili komentarima koji su bili motivirani nekim velikim skandalom, kao na primjer suspendiranjem ruskih sportaša s Olimpijskih igara u Rio de Jeneiru.

Doping se najčešće pojavljuje u sportovima koji testiraju izdržljivost i snagu sportaša. Dosadašnje iskustvo upućuje da su najčešći sportovi u kojima se pojavljuje doping atletika, tenis, borilački sportovi, dizanje utega i nogomet. Tijekom istraživanja uočena je pojava članaka u kojima se piše o više vrsta sportova pa su takvi tekstovi za potrebe tabličnog prikaza uvršteni u kategoriju “Ostalo”. Zbirne rezultate donosi sljedeća Tablica 6.

Tablica 6: Zbirni prikaz vrsta sportova u člancima o dopingu

	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
Atletika	14	1	16	3	3	37
Tenis	4	1	8	1	2	16
Borilački sport.	4	1	8	2	6	21
Dizanje utega	3	-	-	-	-	3
Nogomet	3	-	2	3	1	9
Ostalo	10	3	9	4	4	30
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Sport koji dominira u člancima o dopingu je atletika (31,9%), dok su sljedeći najbrojniji tekstovi oni iz kategorije “Ostalo” u kojima se spominje više vrsta sportova (25,86%). Nešto manje, pisalo se o dopingu u borilačkim sportovima (18,10%), no sportovi koji su daleko najmanje zastupljeni u tekstovima o dopingu su tenis (13,79%), nogomet (7,76%) i dizanje utega (2,59%).

Portal Večernjeg lista jedini je pisao o dopingu sportaša koji dižu utege, dok pak s druge strane portal Jutarnjeg lista je jedini koji nije pisao o nogometu u člancima o dopingu. Članci u kojima se piše o dopingu u atletici dominiraju na portalima Večernjeg lista (36,84%) i 24sata (37,21%).

Također bitno je istaknuti kako su akteri svih članaka o dopingu uvijek pojedinci.

Istraživanje se odnosilo na sve članske o dopingu napisane u razdoblju od 1. lipnja do 31. prosinca 2016. godine. Odlučila sam se na razbolje od šest mjeseci jer su se u tom periodu održala dva veoma važna sportska događaja – 31. Ljetne olimpijske igre u Rio de Jeneiru održane od 5. do 21. kolovoza 2016., te Europsko prvenstvo u nogometu održano u Francuskoj od 10. lipnja do 10. srpnja 2016. godine. Učestalost objava članaka o dopingu u razdoblju od šest mjeseci donosimo u sljedećoj Tablici 7.

Tablica 7: Učestalost objava tekstova o dopingu

2016	VL	JL	24sata	Dnevnik.hr	Net.hr	UKUPNO
Lipanj	4	2	4	2	-	12
Srpanj	10	1	16	4	4	35
Kolovoz	5	1	1	1	4	12
Rujan	7	-	8	1	3	19
Listopad	7	1	6	2	2	18
Studenti	2	-	5	1	2	10
Prosinac	3	1	3	2	1	10
UKUPNO	38	6	43	13	16	116

Mjesec u kojem je objavljeno najviše članaka o dopingu jest srpanj (30,17%) što je bilo i za očekivati budući da je netom prije održavanja Olimpijskih igara (kolovoz) izbila afera o dugogodišnjem sustavnom dopingiranju ruskih sportaša. O dopingu se učestalo pisalo i tijekom rujna (16,38%) i listopada (15,52%), dok se pak najmanje pažnje ovoj temi pridalo u studenom (8,62%) i prosincu (8,62%). Zanimljivo je da je u lipnju, mjesecu koji je prethodio velikim sportskim natjecanjima, objavljeno samo 12 članaka o dopingu (10,34%) kao i tijekom kolovoza (10,34%) kada su održane Olimpijske igre.

Zanimljivo je kako portal Net.hr u lipnju nije objavio niti jedan tekst o dopingu, kao i portal Jutarnjeg lista u rujnu i studenom. Portali Večernjeg lista (26,32%) i 24sata (37,21%) doping skandale najviše su pratili u srpnju.

8. Rasprava

Od tri postavljene hipoteze, istraživanjem su potvrđene dvije, od koji jedna djelomično. Prva hipoteza: *Novinari članke preuzimaju i kopiraju iz drugih izvora* (Tablica 2) djelomično je potvrđena. Naime, portali preuzimaju tekstove sa HINA-e, ali istraživanje je pokazalo da su ipak više zastupljeni tekstovi čiji izvor/autor je sam novinar. Tako je u 50% tekstova kao autor naveden novinar s punim imenom i prezimenom ili samo s inicijalima, dok 37,06% članaka o doping u preuzeto sa HINA-e. Time je hipoteza potvrđena djelomično jer iako novinari preuzimaju vijesti s HINA-e ona ipak nije prvi izvor, nego su to novinari. Međutim, na početku istraživanja istaknula sam na problem na portalu net.hr koji je kao izvor svih članaka o doping u naveo "sportski.net", za koje sam za potrebe istraživanja pretpostavila da su novinari portala net.hr, a onda sam uvidjela da su na net.hr-u neki članci prepisani s HINA-e, a kao izvor i autor teksta naveden je "sportski.net".

Primjerice, 31. srpnja, 2016. godine u 11:52 portal 24sata objavio je članaka o doping testiranju hrvatskog veslača Damira Martina na Olimpijskim igrama u Rio de Jeneiru i kao autora teksta naveo HINA-u. Istog dana, ali par sati kasnije, točnije u 14:34 istu vijest objavio je i net.hr, ali je kao autora naveo portal sportski.net koji ne postoji, ali pretpostavljam da je riječ o sportskoj redakciji portala net.hr. Problema ne bi bilo da su članci sadržajno drugačiji, ali informacije kojima novinari raspolažu u članku 24sata čiji autor je HINA i informacije u čiji autor je sportski.net su iste. Čak, jedan paragraf je napisan skoro pa isto, od riječi do riječi:

"Za očekivati je da će dopinška testiranja biti sve češća s početkom natjecanja 6. kolovoza. Svi nacionalni olimpijski odbori obavezni su organizatoru Igara predati popis iz kojeg je vidljivo u kojim su sobama sportaši smješteni." (izvor: HINA, portal 24sata)²⁴

Sportski.net odnosno portal Net.hr donio je sljedeći tekst²⁵:

²⁴ HINA (2016) Kontrole u olimpijskom selu: Martin prvi testiran na doping, *24sata.hr*. <https://www.24sata.hr/sport/kontrole-u-olimpijskom-selu-martin-prvi-testiran-na-doping-485268> (pristupljeno 22.08.2016.)

²⁵ Sportski.net (2016) Upali u sobu i pokupili ga: Damir Martin prvi hrvatski sportaš testiran na doping, *Net.hr*. <http://net.hr/sport/oi-2016/upali-u-sobu-i-pokupili-ga-damir-martin-prvi-hrvatski-sportas-testiran-na-doping/> (pristupljeno 22.08.2016.)

“Kako se početak OI bliži (5. kolovoz), odnosno sami početak natjecanja (6. kolovoz), za očekivati je kako će dopinška testiranja biti sve češća. Svi nacionalni olimpijski odbori obavezni su organizatoru Igara predati popis iz kojeg je vidljivo u kojim su sobama sportaši smješteni.”

Nadalje, 24. rujna 2016. godine u 10:51 portal 24sata objavio je članak o boksaču Tysonu Furyu koji je otkazao uzvratni meč s Vladimirom Kličkom zbog problema s dopingom. Izvor teksta bila je HINA. Dva dana kasnije, 26. rujna 2016. godine, portal net.hr objavio je članak s istom temom, ali je kao autor naveden sportski.net. Kao i u prvom slučaju, pojedini dijelovi teksta su gotovo pa isti:

“Ranije ove godine "uzvrat stoljeća" je otkazan jer je Fury navodno ozlijedio gležanj, a kasnije se ispostavilo da je pao na doping-testu na zabranjenu supstancu nandrolon zbog čega će u studenom morati pred istražnu komisiju.” (HINA, portal 24sata.hr)²⁶

“Fury i Kličko trebali su u srpnju odraditi uzvratnu borbu, ali je ona otkazana zbog navodne ozljede gležnja britanskog boksača. Kasnije se, međutim, ispostavilo da je Fury pao na doping-testu, bio je pozitivan na nandrolon, zbog čega će u studenome morati pred istražnu komisiju.” (Sportski.net, portal Net.hr)²⁷

Ovdje nema dileme, Net.hr prekršio je pravilo o protoku informacija Kodeksa časti hrvatskih novinara.²⁸ Preuzeo je vijesti sa HINA-e, ali agenciju nije naveo kao izvor članka, već portal Sportski.net koji pod ovim nazivom ne postoji, ali pretpostavljam da se radi o sportskoj rubrici portala Net.hr. Povlači se pitanje kako je uopće moguće da ovakve stvari prolaze nekažnjeno? Imajmo na umu da se radi o news portalu koji je među pet najčitanijih portala u Hrvatskoj. Tko su novinari koji sjede u redakcijama, preuzimaju vijesti s HINA-e i potpisuju ih kao svoje? Naravno da je mnogo jeftinije preuzeti članak od agencije, nego poslati

²⁶ HINA (2016) Problem s dopingom? Fury je ponovo nespreman za Klička! *24sata.hr*. <https://www.24sata.hr/sport/problem-s-dopingom-fury-je-ponovno-nespreman-za-klicka-492472> (pristupljeno 22.08.2016.)

²⁷ Sportski.net (2016) Totalni šok za svijet sporta: “Mislim da Tyson Fury više nikad neće boksati” *Net.hr*. <http://net.hr/sport/klub-boraca/potpuno-propao-u-manje-od-godinu-dana-mislim-da-tyson-fury-vise-nikad-neze-boksati/> (pristupljeno 22.08.2016.)

²⁸ Novinar poštuje autorstvo drugih novinara i ostalih sudionika u javnom informiranju. U svojim priložima navodi izvore kojima se koristio. Plagijat je nespojiv s novinarskom etikom.

novinara na sportsko događanje da uživo izvještava o situacijama na terenu, ali isto tako svaki članak koji se preuzme od agencije ne preuzima se besplatno. Zašto onda plaćati nekoj agenciji usluge preuzimanja njihovih članaka i onda ih ne navesti kao izvor? Mnogo je nejasnoća u poslovanju portala Net.hr, ali svakako je jasno da su mnoga načela Kodeksa časti hrvatski novinara prekršena objavom navedenih članaka.

Druga hipoteza: *Novinari najčitanijih domaćih news portala ne surađuju s HZTA (Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping) u borbi protiv dopinga* (Tablica 3) potvrđena je. Kao što je istaknuto na početku istraživanja, tekstovi o dopingu najčešće proizlaze iz međunarodnih sportskih institucija (vidi Tablica 3), a do tog nalaza došla sam matricom pitanja i kasnije kvalitativnom analizom.

Dobiveni nalazi su poražavajući. Od ukupno 116 članaka o dopingu, novinari su od HZTA preuzeli samo pet članaka. Gledano u postotcima to je 4,31% članaka o dopingu na svih pet news portala, zajedno, iako valja istaknuti da su samo večernjih.hr (3) i 24sata.hr (2) objavili članke preuzete s HZTA. Ostali portali – jutarnji.hr, dnevnik.hr i net.hr nisu preuzeli niti jedno izvješće od HZTA. U četiri od ukupno pet članaka tema je bio domaći bacač kugle Marin Premeru koji je pao na doping testu izvan natjecanja, zbog pozitivnog uzorka na hormon rasta. Jedan članak koji je objavio večernji.hr bio je o domaćem biciklistu Marku Fržopu, također pozitivnom na doping, točnije metabolit sibutramin.

Ovim nalazom otvara se pitanje – ima li dopinga u hrvatskom sportu? Čini se da ga nema. No je li moguće, da tako mala država kao što je Hrvatska ostvaruje zapanjujuće sportske rezultate bez da se sportaši dopingiraju. Sportaši koji treniraju u mizernim uvjetima, bez postojanja adekvatnih dvorana, atletskih stadiona kao što je slučaj Amerike, Njemačke i bližih nam zemalja, Srbije, Mađarske. Ili je pak slučaj da doping afere naših domaćih sportaša nisu zanimljive široj javnosti pa novinari o tome i ne pišu, jer valja istaknuti i činjenicu da od pet najčitaniji news portala u Hrvatskoj tri portala nisu preuzeli niti jednu vijest od HZTA.

Kako je moguće da novinari sportskih redakcija prvo pogledaju web stranicu MOO-a i provjere izvješća koja je objavila ta međunarodna institucija, a ne pogledaju prije toga je li HZTA objavio izvješće o dopingu nekog domaćeg sportaša? Moguće je, zato što je HZTA u 2016. godini objavio samo osam izvješća o pozitivnim doping nalazima, od čega je tema u tri izvješća bio Marin Premeru.

Doping je, nažalost, prisutan u svim profesionalnim sportovima pa tako ne možemo isključiti mogućnost da ga među hrvatskim sportašima nema. Ali mislim da je ovdje riječ o nekoliko uzročno posljedičnih veza. Hrvatski sport, individualni i ekipni, u samom je svjetskom vrhu. Domaći sportaši ostvaruju zapanjujuće rezultate natječući se na svjetskim i europskim natjecanjima, stoga doping kontrole nad njima provode međunarodne institucije.

Tijekom istraživanja, došla sam do zaključka da se najviše piše o doping u atletici, a upravo u atletskim sportskim disciplinama sportaši se natječu isključivo na međunarodnim mitinzima jer jedino veće atletsko natjecanje koje imamo u Hrvatskoj jest Hanžekovićev memorijal. Stoga, kada se otkrije neki pozitivni doping nalaz, to je djelo međunarodnih institucija, poput MOO-a i WADA-e (vidi T3). Zato, novinari domaćih news portala prvo provjere što se nalazi u službenim priopćenjima na stranicama WADA-e ili MOO-a, krovnim međunarodnim institucijama za borbu protiv dopinga u sportu.

Ne možemo reći da Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping prema rezultatima ovog istraživanja ne radi svoj posao. HZTA mora objaviti informaciju o svakom sportašu koji je uhvaćen u korištenju nedozvoljenih sredstava. Međutim, ponekad je riječ o relativno nepoznatim sportašima, onima koji nisu poznati široj javnosti i/ili sportovima koji nisu osobito medijski praćeni. Takvi doping slučajevi, nažalost, nisu dovoljno "atraktivni" da bi se o njima pisalo. Šteta, budući da bi pitanje dopinga stalno trebalo medijski tretirati, bez obzira je li riječ o „velikom“ ili „malom“ sportu.

Treća hipoteza **Tema dopinga najviše je zastupljena u medijima kada izbije doping skandal velikih sportskih zvijezda** (Tablica 4) također je potvrđena. Istraživanje je pokazalo da se tema dopinga pojavljuje u skladu s dinamikom „skandala“, bez obzira je li riječ o slučajevima velikih sportskih zvijezda (29,31%) ili doping skandala u Rusiji (27,59%).

Ove dvije teme zauzele su gotovo 60% medijskih objava o doping u svih pet najčitanijih news portala. Fokus članaka nije na otkrivanju ili štetnosti dopinga već na osobama (ili ekipama) koje su uhvaćene u konzumaciji, a koje su u samom vrhu svjetskog sporta. Primjerice, Marija Šarapova, Rafael Nadal ili doping afera u Rusiji. Bez obzira je li u pitanju bio pojedinac ili ekipa, nedvojbeno je da upravo njihova popularnost provocira pisanje o doping u. Nažalost, sport kojim se bave, podjednako kao i sport općenito te pitanja koja proizlaze iz same prirode dopinga (prevara i rezultati ostvareni na nepošten odnosno nesportski

način) gurnuti su u stranu. Time se doping čvrsto povezuje ponajprije sa senzacionalizmom umjesto s onim što se nalazi u njegovoj biti, a to je nepošteno postupanje u cilju ostvarenja sportskih uspjeha.

Zašto se o doping u piše samo kao o senzaciji, a ne o problemu koji ugrožava živote sportaša i uništava postulate profesionalnog sporta? Zato što ovakav senzacionalistički način pisanja pridonosi čitanosti odnosno „klikanju“. Takve objave privlače i one koji možda i ne prate sport, ali su čuli za Šarapovu zbog brojnih natpisa o njezinom fizičkom izgledu i privlačnosti. Takvi tekstovi ne apostrofiraju doping kao samostalnu temu već se fokusiraju na osobu i njezinu životnu priču. Podjednako tako, čitatelji zainteresirani za politiku zasigurno će pročitati objavu u kojoj se govori o Putinovim osudama i kritikama na račun Amerikanaca i WADA-e, zbog nepravedne suspenzije ruskih sportaša na Olimpijskim igrama u Rio de Janeiru. Naravno da je Putinov stav itekako zanimljiv i vrijedan za objavu, ali pitanje je zašto ga ne prati i tekst u kojem bi središnja tema bio baš doping, bez obzira o kojoj se ekipi radilo?

Stječe se dojam da je doping tek puki povod za pisanje o nečem sasvim drugom. Kako inače objasniti da su Šarapova, Nadal i Rusi prisutni u gotovo 60% (od 116 članaka) na pet najčitanijih news portala? Naravno, situacija može biti i znatno gora ako su u pitanju relativno nepoznati sportaši ili manje popularni sportovi. Čini se da tad uopće nema ni razloga da bi se pisalo o doping u.

Najčešći novinski format u kojem se piše o doping u je vijest (Tablica 1). Više od 80% objava napisane su u formatu vijesti. Znatno manje ima komentara (8,62%) te svega dva izvještaja, dva demantija te po jedno priopćenje i intervju. Jednostavnom matematikom može se zaključiti kako je vijesti deset puta više od bilo kakvih drugih novinarskih formata. Nastavno, na portalu Net.hr o doping u se piše isključivo kroz objavu vijesti. Niti jedan drugi novinski žanr nije pronašao svoje mjesto na navedeno news portalu, što se izravno povezuje s preuzimanjem vijesti s HINA-e.

Zašto u temi doping a dominiraju vijesti? Zato jer su svi drugi formati neusporedivo zahtjevniji. Vijest je temeljni novinarski format koji odgovara na 5W i nema nikakvih pratećih stavova, mišljenja ili šireg konteksta. Pisanje komentara neusporedivo je zahtjevnije. Da bi komentirao ovakvu temu novinar ponajprije mora nešto i znati o doping u. Ukoliko ne zna i ne prati ovu temu, predstoji mu istraživanje za koje treba vremena. Drugo je pitanje (i potpuno

nova tema), imaju li sportski novinari motivacije za bavljenje temama koje traže vrijeme, a koje (možda) uopće neće niti privući pozornost čitatelja. Doping je najveće zlo modernog sporta i zasigurno zaslužuje veću pozornost sportskih novinara, analizu, kritičko promišljanje i iznošenje stavova. Jednostavnije rečeno, zaslužuje veći medijski prostor i složenije novinarske pristupe, ako ne ništa onda zbog mladih ljubitelja sporta i sportskih početnika kojima (možda) još nije niti jasno koliko je konzumacija nedozvoljenih supstanci štetna i opasna.

9. Zaključak

Korištenje nadomjesnih stimulansa i supstanci, staro je koliko i sportska nadmetanja. Nažalost, u vrijeme modernih sportskih natjecanja svjedočimo sve intenzivnijem zanemarivanju stare izreke o važnosti sudjelovanja umjesto pobjede. Imperativ pobjede postaje ključan, kako za same sportaše tako i za njihove klubove, države i sponzore. U svijetu kojim zadnjih desetak godina dominiraju svakojake promjene, mogli bismo prihvatiti i ovu. Međutim, možemo li prihvatiti sportsku pobjedu koja je ostvarena na nepošten način? Smijemo li biti ravnodušni prema takvim sportskim „uspjesima“?

Usprkos svima naporima, vremenu, trudu, ozljedama, boli i novcu kojeg jedan sportaš ulaže u željeni cilj, odjednom se pojavljuje nešto sasvim drugo, nešto što nema nikakve veze s onim što je sama bit sporta. Zove se doping i kratica je za pobjedu. „Brže, više i jače“ dobilo je i četvrto načelo koje glasi „...i pazi da te ne uhvate“.

Nedvojbeno, moderni sport je i *showbiznis* u kojem sportaši, htjeli to ili ne, moraju sudjelovati. Lica im srećemo na reklamama za odjeću, satove, rublje, hranu, automobile i svakojake druge sadržaje. Povremeno ih sretnemo i u humanitarnim akcijama. Međutim, podjednako kao i brojne druge popularne ličnosti, bez obzira iz koje domene dolazile, sudjeluju u masovnoj prodaji nekog (najčešće) materijalnog dobra. Mnogi među njima su i tzv. *celebritiji* pri čemu su njihov sportski put i rezultati zapravo najmanje važan.

Većina „običnih“ ljudi prati ili se bavi sportom, iz čiste zabave, hobija ili brige za zdravlje. Sport je jedna od omiljenih kavanskih tema, predmet bučnih rasprava, pa i onih nemilih događaja poput tučnjava navijača. Velika sportska natjecanja, kako unutar tako i izvan država sudionica, postala su središnjim zbivanjem u planiranju društvenog ili obiteljskog života. Važnost takvih zbivanja često odmiče fokus s drugih problema čime se ponovo potvrđuje stara i mudra rimska izreka „Kruha i igara“. Naime, ljubitelji sporta satima mogu raspravljati o pojedincima ili ekipama, trenerima i strategijama, pogreškama ili potezima na sportskim borilištima. Ovisno o temperamentu, rasprave će biti manje ili više bučne, manje ili više argumentirane. Često će kliznuti i u politiku, osobito kad je u pitanju domaći sport.

Da li se ikad među temama za razgovor pojavi i tema dopinga? Naravno, možemo samo nagađati, ali ne i tvrditi. Međutim, sudeći po broju objava o dopingu na najčitanijim domaćim

news portalima, to baš i nije neka osobito zanimljiva tema. Možda upravo onoliko koliko traje i sama vijest: kratko i sažeto. Puka informacija da su nekog „uhvatili“, suspendirali i uzeli mu medalje. Kad je sport već tako snažno prisutan, a sportaši tako silno popularni, pitam se zaslužuje li tema dopinga ipak više od toga? Zaslužuje li barem novinarski osvrt, komentar ili analizu?

Nedvojbeno, riječ je o vrlo složenoj temi koju „obični“ ljudi vjerojatno čak i teško prate zbog obilja medicinskih izraza, naziva supstanci ili metoda. Kavanska rasprava o dopingu, čak i ona najkraća, zasigurno bi trebala počivati na nekom elementarnom poznavanju ovog problema. Zar bi bilo previše očekivati da mediji, bez obzira na način distribucije, povremeno analiziraju umjesto da samo objavljuju vijesti o dopingu? Čemu služi takvo „preskakanje“ ili ignoriranje pojave koja je postala vječna sjena recentnih sportskih rekorda?

U domaćim uvjetima očito je za takav pristup potrebna i hrabrost. Može li novinar upozoriti nečiji sumnjiv rad u klubu? Može li upozoriti na rad nadležne institucije? Vjerojatno može, ali hoće li imati posljedica? Hoće li postati nepoželjan, onaj „kojeg treba izbjegavati“ i s kojim treba „oprezno razgovarati“? Kakve su uredničke politike u odnosu na potencijalno „vruću“ temu?

Domaća sportska sredina izuzetno je malena. Mogli bismo reći kako se svi poznaju, od sportaša i trenera do ljudi iz uprave i sponzora. Iza njih je naporan, često dugogodišnji rad, entuzijazam i neprestana potraga za novcem kako bi se ostvarili čim bolji uvjeti za rad. Posljedično, i bolji rezultati. „Velikim“ sportovima uvijek je lakše nego onim „manjim“ iako se državne vlasti, po osvajanju medalja, rado i često diče uspjesima svih „naših“.

Imaju li domaći sportski uspjesi svoju „tamnu stranu“? Postoje li treneri koji ciljno potiču sportaša na uzimanje nedozvoljenih supstanci? Postoje li članovi uprava koji „žmire na jedno oko“ kad čuju za takve postupke? Što i kako radi Hrvatski zavod za toksikologiju i antidoping? Sve to, ali i mnogo više, nedvojbeno su kvalitetne novinarske teme. Zašto ih onda nema?

Motivacija za neku objavu na temu dopinga, na istraživanim portalima javlja se tek s povodom. Onda kad se nešto dogodi. Najčešće kao vijest pri čemu se jedni oslanjaju na druge, tuđe izvore koje navedu ili ne. Zašto sami ne istražuju i zašto sami ne dođu do – vijesti?

Preuzimanje tuđih objava zasigurno je jednostavnije i jeftinije, ali gdje je onda i čemu služi ugledan status sportskog novinara?

Zaključno, nakon ovog istraživanja i njegovih rezultata, sigurna sam da zanemarivanje dopinga ima neko svoje objašnjenje. Možda je u pitanju nezainteresiranost, a možda su u pitanju i neki drugi, neusporedivo ozbiljniji razlozi. Neću pretjerati ako naglasim da je doping u sportu podjednako zlo kao i bilo koja druga vrsta droge u društvu. Veći broj tekstova provocirao bi veću pozornost javnosti, a posljedično aktualizirao i samu temu. Učestalošću pojavljivanja ove teme u medijima zasigurno bi se podigla i kvaliteta njezinog poznavanja. Ne bi to više bilo nešto što se događa drugima. Naprotiv. Možda bi i sportaši postali oprezniji.

I na kraju, ali ne i manje važno: poslala bi se jasna poruka svim mladim sportašima i ljubiteljima sporta. Mislim da je taj cilj itekako vrijedan truda.

10. Popis literature

Knjige i članci:

1. Bjelica, Duško (2007) Doping i nedozvoljene metode u sportu. *Sport Mont*, 5(12,13,14): 27-34.
2. Erceg, Damir, Fattorini, Ivan (2011) HADA – naša iskustva u borbi protiv dopinga u sportu. *JADR*, 2 (3): 196 – 206.
3. Malović, Stjepan (1997) Profesionalizam – preduvjet objektivnog i poštenog novinarstva. *Politička misao*, 34 (4): 151 – 165.
4. Muller, Rudhard Klaus (2010) History of Doping and Doping Control. U: Hemmerbach, Peter, Thieme, Dettef (ur.) *Doping in Sports*. (str. 1-25).
5. Osredkar, Joško (2006) Doping u sportu. U: Čajevac, Rudi, Heimer, Stjepan (ur.) *Medicina sporta*. (str. 398-438). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Pajčić, Matko i Petković, Tonći (2008) Doping i kazneno-pravna odgovornost, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45, br. 3, str. 551-582.
7. Tahiraj, Enver (2015) *Faktori utjecaja na doping ponašanje kod sportaša u sportskim igrama na Kosovu*. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Tepšić, Goran (2002) *Doručak šampiona: Tajne sportske farmakologije*. Zagreb: Lexia.
9. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. (2010) Priručnik za metodologiju istraživačkog rada (kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje), Zagreb: M.E.P.

Pravilnici i kodeksi:

10. hoo.hr (2012) <http://www.hoo.hr/hr/72-hoo-root/hr/olimpizam/protudopinske-aktivnosti/2652-Borba%20protiv%20dopinga%20u%20sportu> (pristupljeno: 15.7.2016.)
11. Kodeks časti hrvatskih novinara
12. Pravilnik za borbu protiv dopinga. <http://www.antidoping-hzta.hr/images/IS2015/PRAVILNIK2015web.pdf> (pristupljeno: 25.7.2016.)
13. Svjetski antidopinški kodeks. https://www.hoo.hr/images/dokumenti/ostali-dokumenti/antidoping/Svjetski_antidopinški_kodeks-2015.pdf (pristupljeno: 25.7.2016.)

14. wada-ama.org (2016) <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/science-medical/laboratories/accredited-laboratories> (pristupljeno: 26.7.2016.)

Mrežne stranice:

15. A.H. (2017) Presuda: Ademi nije varao, ali... Index.hr.

<http://www.index.hr/sport/clanak/presuda-ademi-nije-varao-ali/959721.aspx>
(pristupljeno: 31.08.2017.)

16. Amy Shipley (2007) Marion Jones admits to steroide use, Washingtonpost.com.

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/10/04/AR2007100401666.html> (pristupljeno: 29.08.2017.)

17. Arthur Max (2006) Report Exonerates Armstrong of Doping, *SFGate.com*.

<https://web.archive.org/web/20071228170310/http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?f=%2Fn%2Fa%2F2006%2F05%2F31%2Fsports%2Fs045357D78.DTL&type=health> (pristupljeno: 30.08.2017.)

18. CNN (2007) Track star Marion jones pleads guilty to doping deception, CNN.com.

http://edition.cnn.com/2007/US/10/05/jones.doping/index.html?_s=PM:US#cnnSTCText (pristupljeno: 29.08.2018)

19. D.S. (2013) Lance Armstrong priznao uzimanje dopinda, Tportal.hr.

<https://www.tportal.hr/sport/clanak/lance-armstrong-priznao-uzimanje-dopinga-20130115> (prostupljeno: 30.08.2017.)

20. HINA (2016) Kontrole u olimpijskom selu: Martin prvi testiran na doping, *24sata.hr*.

<https://www.24sata.hr/sport/kontrole-u-olimpijskom-selu-martin-prvi-testiran-na-doping-485268> (pristupljeno 22.08.2016.)

21. HINA (2016) Problem s dopingom? Fury je ponovo nespreman za Klička! *24sata.hr*.

<https://www.24sata.hr/sport/problem-s-dopingom-fury-je-ponovno-nespreman-za-klicka-492472> (pristupljeno 22.08.2016.)

22. HINA (2016) Carter dopingiran, Usain Bolt ostaje bez olimpijskog zlata? *24sata.hr*.

<https://www.24sata.hr/sport/carter-dopingiran-usain-bolt-ostaje-bez-olimpijskog-zlata-477181> (pristupljeno 22.08.2016.)

23. HINA (2016) Boltu prijete oduzimanje olimpijske zlatne medalje? *Večernji.hr*.

<https://www.vecernji.hr/sport/usainu-boltu-prijete-oduzimanje-olimpijske-zlatne-medalje-1089626> (pristupljeno 22.08.2016.)

24. Hrvoje Delač (2017) CAS-ovo obrazloženje: Ademi nije namjerno uzimao doping, ali presudu ne možemo poništiti, *Večernji.hr*.
<https://www.vecernji.hr/sport/cas-ovo-obrazlozenje-ademi-nije-namjerno-uzimao-doping-ali-kaznu-ne-mozemo-ponistiti-1159214> (pristupljeno: 31.08.2017.)
25. Indeks.hr (2003) Doping: Ben Johnson tuži Carla Lewis, *Indeks.hr*.
<http://www.index.hr/xmag/clanak/doping-ben-johnson-tuzi-carla-lewisa/132893.aspx> (pristupljeno 29.08.2016.)
26. R.R. (2013) Marin Čilić uopće nije bio pozitivan an doping testu, *Slobodnadalmacija.hr*
<http://www.slobodnadalmacija.hr/sport/tenis/clanak/id/216407/marin-cilic-uopce-nije-niti-bio-pozitivan-na-doping-testu> (pristupljeno: 30.08.2017.)
27. Sportski.net (2016) Upali u sobu i pokupili ga: Damir Martin prvi hrvatski sportaš testiran na doping, *Net.hr*.
<http://net.hr/sport/oi-2016/upali-u-sobu-i-pokupili-ga-damir-martin-prvi-hrvatski-sportas-testiran-na-doping/> (pristupljeno 22.08.2016.)
28. Sportski.net (2016) Totalni šok za svijet sporta: “Mislim da Tyson Fury više nikad neće boksati” *Net.hr*.
<http://net.hr/sport/klub-boraca/potpuno-propao-u-manje-od-godinu-dana-mislim-da-tyson-fury-vise-nikad-nece-boksati/> (pristupljeno 22.08.2016.)
29. Vjekoslav Paun, Marko Šnidarić (2013) Čilić pao na dopinškom testu! Lažirao ozljedu u Wimbledonu, *24.sata.hr*
[.https://www.24sata.hr/sport/jako-lose-vijesti-iz-labatorija-marin-cilic-pao-na-doping-testu-325656](https://www.24sata.hr/sport/jako-lose-vijesti-iz-labatorija-marin-cilic-pao-na-doping-testu-325656) (pristupljeno: 30.08.2016)
30. Vojislav Mazzocco (2012) Zbog dopinga sa mnom je plakala cijela Trnovčica, *Nacional.hr*
<http://arhiva.nacional.hr/clanak/127233/zbog-dopinga-sa-mnom-je-plakala-cijela-trnovcica> (pristupljeno 30.08.2017.)

Izvori fotografija u radu:

Slika 1: Ben Johnson, <http://www.telegraph.co.uk/sport/othersports/athletics/10329995/Ben-Johnson-I-was-nailed-on-a-cross-for-taking-steroids-at-Seoul-Olympics-25-years-later-Im-still-being-punished.html>

Slika 2: Marion Jones,

<http://edition.cnn.com/2009/SPORT/12/09/athletics.jones.ioc.medals.athens/index.html>

Slika 3: Lance Armstrong, <http://www.nytimes.com/2012/10/23/sports/cycling/armstrong-stripped-of-his-7-tour-de-france-titles.html>

Slika 4: Marin Čilić, <http://www.ibtimes.co.in/roger-federer-vs-marin-cilic-final-live-streaming-watch-wimbledon-2017-final-live-tv-online-734810>

Slika 5: Sandra Perković, <http://sportske.jutarnji.hr/sportmix/atletika/foto-sandra-perkovic-izborila-finale-svjetskog-prvenstva-prvi-hitac-zavrsio-u-mrezi-a-onda-je-pokazala-pravo-lice-kakvo-izdanje-hrvatske-heroine/6452122/>

Slika 6: Arijan Ademi, <http://www.skysports.com/football/news/11945/10021428/dinamo-zagrebs-arijan-ademi-fails-a-doping-test-after-recent-arsenal-match>

11. Sažetak/Summary

Petra Urban: Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima

Posljednjih godina sve više smo svjedoci učestalijih doping skandala u profesionalnom i vrhunskom sportu. Budući da ga nazivaju najvećim zlom modernog sporta, o dopingu se raspravlja više nego prijašnjih godina, a koraci da se isti iskorijeni sve su glasniji. Usprkos svim represivnim odlukama koje se provode doping kontrolama i antidopinškim zakonima, oni koji se bore protiv dopinga svjesni su da je za iskorijene i sprečavanje upotrebe dopinga potrebna edukacija i informiranje šire javnosti. Uloga medija u ovom slučaju je velika. Stoga je namjera ovog rada *Medijska reprezentacija dopinga na hrvatskim news portalima* otkriti na koji način pet najčitanijih news portala u Hrvatskoj pišu o dopingu u sportu. Istraživanje u okviru rada pokušalo je uvidjeti koliko pažnje masovni mediji pridaju ovoj temi te s kakvim informacijama raspolažu prilikom pisanja članaka. Rezultati istraživanja daju odgovor na tri hipoteze postavljene prije njegova istraživanja te daju uvid u narav i djelovanje masovnih medija u Hrvatskoj, na primjeru analize članaka o dopingu u sportu.

Ključne riječi: sport, doping, masovni medij

Petra Urban: Media representation of doping on Croatian news portals

In recent years we are increasingly witnessing more frequent doping scandals in professional and top-level sports. Since they call it the biggest evil of modern sport, doping is being discussed more than it was in the past few years, and the steps to eradicate it are more louder. Despite all the repressive decisions that are being implemented by doping controls and anti-doping laws, those who are fighting doping are aware that the education and information to the general public is needed for the eradication and prevention of doping. The role of the mass media in this case is enormous. Therefore, the purpose of this paper *Media representation of doping on Croatian news portals* reveals how the five most popular news portals in Croatia write about doping in sports. The research explored how much attention the mass media attach to this topic and what information they have when writing articles. The results of the research give an answer to the three hypotheses set before the research and provide an insight into the nature and performance of mass media in Croatia, on the example of analysis of articles on doping in sports.

Key words: sports, doping, mass media